

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR ANABİLİM DALI
GRAFİK TASARIM BÖLÜMÜ

**İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIF ÇOCUK HİKAYE
KİTAPLARININ TİPOGRAFİK AÇIDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Fulya ŞUMNULU**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Savaş ÇEVİK**

İstanbul - 2011

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR ANABİLİM DALI
GRAFİK TASARIM BÖLÜMÜ

**İLKÖĞRETİM 1. VE 2. SINIF ÇOCUK HİKAYE
KİTAPLARININ TİPOGRAFİK AÇIDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Fulya ŞUMNULU**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Savaş ÇEVİK**

İstanbul - 2011

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Grafik Tasarım Anasanat Dalı Grafik Tasarım Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi **Fulya ŞUMNULU** tarafından hazırlanan “**İlköğretim 1. ve 2. Sınıf Çocuk Hikaye Kitaplarının Tipografik Açından İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 20.06.2011

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Savaş ÇEVİK
Danışman- HAL.Üniv. Grafik Tasarım ASD Öğr.Üyesi

.....

.....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Esin SARIOĞLU
HAL.Üniv. Tekstil ve Moda Tasarım ASD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Demet KARAPINAR
HAL.Üniv. Grafik Tasarım ASD Öğr.Üyesi

.....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Şebnem R.TEMİR
HAL.Üniv. Tekstil ve Moda Tasarım ASD Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Nuri SEZER
HAL.Üniv. Grafik Tasarım ASD Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

ÖNSÖZ

Günümüzde çocuk hikaye kitapları görsel tasarımda en önemli ögeyi oluşturmaktadır. Hikaye kitaplarının sunum aşamasında kitabın yazarı ve konusu kadar kitabın tasarımını gerçekleştiren grafik tasarımcının da önemi büyüktür. Eğitim bilimciler görsel öğrenmenin çocukların öğrenmesinde etkili yöntemlerden birisi olduğunu vurgulamaktadır. Grafik tasarım sanatçısı tasarımını gerçekleştireceği çocuk hikaye kitabının kapağından cildine, sayfa düzenlenmesinden resimlerine, kullanacağı kağıttan baskısına kadar tüm biçimsel konulara büyük bir titizlikle yaklaşmalıdır.

Bu araştırmada ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çocuk hikaye kitaplarının tipografik özellikleri ile ilgili görüşleri üzerine durulmuş, değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda çocuk hikaye kitaplarının tipografik özellikleri ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yol gösteren danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Savaş Çevik'e, ilgisini her an hissettiğim yardımlarıyla bana güç veren ve tezimin her aşamasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Türkan ŞUMNULU'ya babam Mustafa ŞUMNULU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2011

Fulya ŞUMNULU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
ŞEKİLLER LİSTESİ	IV
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET.....	vI
ABSTRACT.....	vII
GİRİŞ	1
1. İLETİŞİM UNSURU OLAN YAZI	3
1.1. Tipografi Nedir ?.....	3
1.1.1. Harf	6
1.1.2. Yazı Karakteri (Font)	9
1.1.3. Harf Stilleri.....	10
1.1.4. Tipografik Ölçü Sistemi.....	12
1.1.5. Tipografinin Sınıflandırılması.....	14
1.1.5.1. Tırnaksız Yazı Stilleri (Sans Serif Typefaces).....	14
1.1.5.2. Tırnaklı Yazı Stilleri (Slab Serif Typefaces)	15
1.1.5.3. Geleneksel Yazı Stilleri (Oldstyle Typefaces).....	16
1.1.5.4. Geçiş Dönemi Yazı Stilleri	17
1.1.5.5. Modern Yazı Stilleri.....	17
1.1.5.6. El Yazısı Stilleri (Scripts and Cursives).....	18
1.1.5.7. Dekoratif Yazı.....	19
1.2. Tipografik Dizgi.....	20
1.2.1. Harf Boşluk Düzeni (Letterspacing)	20
1.2.2. Sözcük Boşluk Düzeni	21
1.2.3. Satır Boşluk Düzenlenmesi	22
1.2.4. Bloklama	23
1.3. Tipografinin Özellikleri	24
1.3.1. Yazının Okunabilirliği (Anlaşılabilirlik)	25
1.3.2. Okunaklılık.....	26
1.3.3. Dikkat Çekme.....	28
2. İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİSİNİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ	29
2.1. Duygusal Gelişim.....	29
2.2. Bilişsel Gelişim	31
2.3. Fiziksel Gelişim	34
2.4. Çocuk ve Kitap.....	36
2.5. Çocuk Yayınlarının Tasarım Özellikleri.....	36

2.5.1. Büyüklük (Boyutlar)	37
2.5.2. Kağıt	37
2.5.3. Harfler	38
2.5.4. Yazım ve Noktalama İşaretleri.....	38
2.5.5. Sayfa Düzenlemesi (Mizampaj).....	38
2.5.6. Resim	39
2.5.7. Ciltleme	40
2.5.8. Renk	40
3. OKUTMA TESTLERİ YÖNTEMİ BULGULAR VE YORUM	41
3.1. Öğrencilere Uygulanan Anket Formlarının Değerlendirilmesi.....	42
3.1. İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinleri Değerlendirme.....	42
3.1.2. İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinleri Değerlendirme.....	43
4. SONUÇ	45
4.1. Öneriler	45
KAYNAKÇA.....	48
EKLER	
1.Ek-1 Anket formu örneği (1.sınıf)	
2.Ek-2 Anket formu örneği (2.sınıf)	
3.Ek-3 Anket formu örneği (1.sınıf)	
4.Ek-4 Anket formu örneği (2.sınıf)	
ÖZGEÇMİŞ	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 : Harfin Yapısı	9
Şekil 1.2 : Düz ve Eğik Yazı.....	11
Şekil 1.3 : Harflerin Ağırlıklarına Göre Sınıflandırılması	11
Şekil 1.4 : Harflerin Genişliklerine Göre Sınıflandırılması	12
Şekil 1.5 : Harflerin Genişliklerine Göre Sınıflandırılması	12
Şekil 1.6: Harflerin Ölçümü.....	13
Şekil 1.7 : Metin ve Başlık Harfleri	14
Şekil 1.8 : Tırnaksız Yazı Stilleri.....	15
Şekil 1.9 : Tırnaklı Yazı Stilleri	16
Şekil 1.10 : Geleneksel Yazı Stilleri	17
Şekil 1.11 : Geçiş Dönemi Yazı Stilleri	17
Şekil 1.12 : Modern Yazı Stilleri	18
Şekil 1.13 : El yazısı Stilleri.....	19
Şekil 1.14 : Dekoratif Yazı Stilleri.....	19
Şekil 1.15 : Harf Boşluk Düzeni	21
Şekil 1.16 : Sözcük Boşluk Düzenleri.....	22
Şekil 1.17 : Satır Boşluk Düzenleri.....	22
Şekil 1.18 : Bloklama.....	23

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 : İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinleri Değerlendirme	42
Tablo 3.1.2. : İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinleri Değerlendirme	43

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Fulya Şumnulu
Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar
Programı : Grafik Tasarım
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Savaş ÇEVİK
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2011

İLKÖĞRETİM 1. VE 2.SINIF ÇOCUK HİKAYE KİTAPLARININ TİPOGRAFİK AÇIDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı; ‘‘İlköğretim 1. ve 2. sınıf çocuk hikaye kitaplarının tipografik açıdan incelenmesidir. Bu temel amaca ulaşmak için şu soruya cevap aranmıştır; tipografik özellikler açısından ve öğrencilerin hangi tipografik özelliklere sahip kitapları daha hızlı ve zevkle okuduklarında ilişkin görüşleri nelerdir? Veri toplama aracı olarak öğrencilere hikaye kitaplarından derlenen metinler verilmiştir. İlköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerine hazırlanan hikaye kitaplarında kağıt kalitesi, harf büyüklüğü, yazı tipi, satır boşluk düzeni ve sayfada kullanılan boş alanlar göz önünde tutularak iki farklı metin sunulup değerlendirilmeye alınmıştır.

Hazırlanan hikaye kitaplarında tipografik özellikler bir bütünlük içerisinde sunulmalı, tipografi uzmanları tarafından çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak, sanatsal unsurları ve estetik değerleri de bir arada barındırarak hazırlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tipografi, İlköğretim 1. ve 2. Sınıf Öğrencileri, Okuma Becerisi

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Fulya Şumnulu
Field : Fine Arts
Program : Graphic Design
Supervisor : Assistant Prof. Dr. Savaş ÇEVİK
Degree Awarded and Date : High License – June 2011

INVESTIGATION OF PRIMARY SCHOOL 1- 2nd GRADE STUDENTS' STORY BOOKS IN A TYPOGRAPHIC PERSPECTIVE

ABSTRACT

The main purpose of this study is to research the story books written for children in grades 1-2 from atypographic stand point. In order to reach a conclusion, answers for the followings question was searched; from a typographic stand point what are the thoughts of students on the different kinds of typographic books they find easy to read and with pleasure? Different types of text from variety of story books were given to students to collect data for the study. The story books prepared for students in grades 1-2, the following has been taken into consideration in two different texts; paper quality, the size of the letters, the font, the spare between lines and the empty spaces used in the pages.

The typographic features in story books should be presented as a whole; taking into consideration the childrens development, artistic elements and visual qualities by a typographic specialist.

Keywords: Typograpy, Primary 1 and 2nd grade student, reading ability

GİRİŞ

İlköğretim döneminde, öğrenciler için belirlenen hedef davranışların kazandırılmasında hiç kuşku yok ki ders kitapları büyük önem taşımaktadır. Ancak çocukların bilişsel gelişimleri desteklenirken duygusal gelişimleri de ihmal edilmemelidir. Bu nedenle çocukların eğitimde, ders kitaplarının yanı sıra çocuklar için hazırlanmış hikaye kitaplarından da yararlanılmalıdır.

Öğrenciler değişik konularda hazırlanmış kitapları okuyarak farklı yerleri tanıyabilir, farklı yaşantılar edinebilirler.

Böylesine önemli bir dönemde çocukları etkileyecek olan kitapları yazmak, resimlemek ve yayımlamak bilimsel bir sanattır. Bunun bir takım kuralları vardır. Kitaplar o yaştaki çocukların görsel algılama, konuşma, kavrama yeteneklerini ve ruh dünyasını bilerek hazırlanmalı, kitabın hem içeriğine hem görünüşüne önem verilmelidir.

Çocuklar için hazırlanan hikaye kitaplarının temel amaçlarından biri de farklılık yaratmaktır. Tipografi hem farklılık yaratmada hem de kimlik oluşturmada çok güçlü bir öğedir.

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim 1. ve 2. sınıf çocuk hikaye kitaplarının tipografik açıdan incelenmesi ve öğrencilerin konuyla ilgili görüşlerini belirlenmesidir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

İlköğretim öğrencilerinin görüşlerine göre; çocuklar için hazırlanan hikaye kitaplarında

- 1- Tipografik özellikler açısından;
 - a- Kağıt cinsi
 - b- Harf büyüklüğü
 - c- Yazı tipi (karakteri)
 - d- Satır aralık (boşluk) düzeni

2- Öğrenciler hangi tipografik özelliklere sahip kitapları daha hızlı ve zevkle okumaktadırlar ?

Bu araştırma günümüz eğitiminde önemli bir yer tutan çocuk hikaye kitaplarındaki kağıt cinsi, harf büyüklüğü vb. kısaca kitap tasarımındaki tipografik özelliklerin tanıtılması ve nasıl olması gerektiğini vermesi açısından önemlidir.

Araştırma çocuğun eğitimini ve öğrenmesini kolaylaştırıcı bir etken olan çocuk hikaye kitaplarının daha iyi ve daha olumlu etkiler yaratması açısından kitapları basan yayınevlerine, tasarlayan grafik tasarımcılara, ilköğretim 1. kademe görev yapan öğretmenlere, hikaye seçme ve değerlendirmelerinde bir örnek oluşturması, bu konu ile ilgili araştırma yapacak kişilere kaynak oluşturması açısından önemli görülmektedir.

Bu nedenle tezde, ‘‘İlköğretim 1. ve 2. sınıf çocuk hikaye kitaplarının tipografik açıdan incelenmesi’’ araştırma konusu olarak saptanmıştır.

1. İLETİŞİM UNSURU OLAN YAZI

İnsanoğlu ihtiyaçlarını karşılamak, diğer insanlarla bilgi ve dűřüncelerini paylaşmak için iletişime gereksinim duymuştur. Bu gereksinim insana mağara duvarlarına ve taşlarına çeşitli şekiller yapmasına yol açmıştır. Ama hiç şüphesiz ki bu iletişim alfabenin meydana getirilişi yani yazının icadına kadar saklanılabılır halde değildi. Bilgilerin ve dűřüncelerin saklanarak kaydedilmesi gelecek nesillere aktarılabilmesi yazının ortaya çıkışı ile olanak buldu. Yazılı belgeler, yaşanan olayları, kişilerin hayatını, dűřüncelerini gűnümüze kadar kaybolmadan ulaştırıyor. Yazılı olmayan veriler ise genelde yorumlara dayanıyor. Bu nedendir ki, ‘‘ tarih yazı ile başlar’’ deyimini sıkça kullanılır.

Bűtűn kitle iletiřim araçları için yazı temel bir ođedir. Dűřüncelerin ve bilgilerin sunulması sűylediklerimiz kadar ۆnemlidir ve iletilerin bařkalarına ulařtırılmasında yazının ۆzel bir gűrevi vardır.

ocuk hikaye kitapları çok sayıda kiřinin ulařabileceđi birer yazılı basım unsuru olarak bu tűr yazılı iletiřimde en ۆnemli araçlardandır. Hikaye kitaplarının oluřumu sűrecinde resimler ve grafiklerden sonra yazı gelmektedir. Bu yazının bűyűklűđű, stili, rengi ve hikaye kitaplarında kullanıř řekli ise karřımıza tipografi kavramını getirmektedir.

1.1. Tipografi Nedir ?

Tipografi terimi ilk kez Johann Gutenberg’in metal harflerini tanımakta kullanılmıřtır. Gűnűműzde ise; bűtűn baskı yazıları ve noktalama iřaretlerinin sanatsal ve tasarıma dayalı ۆzelliklerini ve ۆretim teknolojilerini konu alan bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir.

Daha ayrıntılı açıklamaların yapıldığı uzmanlık yayınlarında da şu tarife rastlıyoruz:

‘‘Tipografi harf biçimleri ve onların iřaretsel anlamları arasındaki iliřkiyi temel alan bir sanattır. Gűrűntűsel olarak harfler gruplanarak kelimelere, kelimeler satırlara dizilir ve satırlar sűtűn halinde sıralanır. Sűtűnler sayfalara ayrılır ve sayfalar bir araya getirilerek kitapları oluřturur. Bu gűrsel nesnelerin oluřturduđu bir organizasyonun katmanlarıdır. İřaretsel anlamlar olarak harfler kelime yapılarını, kelimeler cűmleleri,

cümleler paragraflarda birleşecek metinleri oluşturur. Böylece fiziksel ve anlamsal nesnelere meydana gelir”¹.

Diğer bir kaynakta şöyle açıklanmıştır:

“Sözlüklerde tipografi kavramı, yazılı bir metnin basılmış bir metne dönüşümüdür diyor. Temel olarak bu tanıma bir şey eklemek yersiz ama şöyle bir ifadeyle zenginleştirilebilir. Tipografi basılacak bir nesnenin en iyi okunurluğunu sağlamak amacıyla nasıl tasarlanacağını da öğreten bilimdir. Burada sanat, yazı, çizgi, alan, resim gibi tipografik tasarım elemanlarıyla çalışabilmek ve bunları seçilmiş bir formatta uyumlu olarak düzenleyebilmektir”².

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi baskı tekniği olarak ortaya çıkan tipografinin sanatsal ve tasarım boyutunun varlığı da ortadadır.

Martin Solomon da tipografinin sanatsal varlığının altını çiziyor ve şu açıklamada bulunuyor:

“Kelimeleri, cümleleri ve sayfaları oluşturan ve harf denemelerinin mistik şekilleri uygar dünyanın en önemli üretimi olarak değerlendirilmelidir. Zaman ve mekanla sınırlı olmaksızın yazı bilgisini de beraberinde getirmiştir. Bana göre tipografi, tasarımın temel prensiplerini ve öğelerini anlatmak için harflerin, rakamların, sembollerin ve şekillerin mekanik olarak üretilmesi sanatıdır”³.

Amerikalı ünlü tipografi ustası Beatrice Worde ise; “İyi tipografi kristal bir şarap bardağına benzer, içindeki güzelliği saklamaktan çok sergilemeyi başarabilen bir su bardağı kadar şeffaf ve geçirgendir. İyi bir grafik tasarımı ve tipografi de tüm anlaşılabilirliği ve yaratıcı oluşu ile insanlar arası iletişime yardımcı olmalıdır.” Diyerek

¹ BİGELOW, Charles, Paul Hayden Duensing ve Linnea Gentry. (1989). Fine Print On Type. San Francisco: Fine Print Bedford Arts.

² SOLOMON, Martin (1986) The Art of Typography An Introduction to Typo.icon.ography. New York : Watson – Guptill Publications

³ SOLOMON, Martin (1986) The Art of Typography An Introduction to Typo.icon.ography. New York : Watson – Guptill Publications

tipografinin hem bir sanat olarak hem de iletişim kurmadaki rolü bakımından ne kadar etkili olduğunu vurgulamaktadır.⁴

Tipografi üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda ortak bir dil birliğine varılamamış olduğu gözlenmektedir. Bu araştırmada ise; tipografinin bir sanat olarak değil, basılacak olan çocuk hikaye kitaplarındaki sayfa düzenlenmesi incelenmektedir. Lakin tipografinin bir sanat olarak ele alınması ile arasında ince bir nüans bulunmaktadır. O halde tipografinin tarihçesine inmek daha aydınlatıcı olacaktır.

Araştırmacılar tipografiyi dört dönemde incelemektedir. Birinci evre 5000 yıl önce yazının bulunması ile başlayan ve 15.yüzyılın ortalarında hareketli harflerin farklı oluşumları şekiller, çizgiler ve rakamlar gibi birçok sembolün farklı formlarda oluşturulduğu döneme kadar ilk evreyi oluşturur.

İkinci evre ise Gutenberg'in hareketli harfleri bulması ile başlayan ve 18. yüzyıla kadar süren dönemdir.

Üçüncü evre, Endüstri Devrimi ile başlar ve 19.yüzyılda teknolojinin gelişiminin etkili olduğu döneme kadar sürer.

Dördüncü evre ise; 1900'lü yıllardan modernizmin estetik kaygılar yaşadığı fonksiyonel iletişime ihtiyaç duyulduğu teknik gelişimin tipografiyi şekillendirmeye başladığı günümüz 21.yüzyıla kadar gelmektedir.

Tipografi geleneksel olarak tipo baskı yöntemiyle eş anlamlı olarak tanımlansa da, günümüz şartlarında tipografiyi, grafik tasarımın harfleri, rakamları, yazıları ve bunların ölçü, stil, ağırlık ve düzenlemeleriyle ilgili konuları kapsayan bir alt dalı olarak düşünmek daha doğru olur. Yaşadığımız elektronik çağda tipografi, alfabetik ve rakamsal bilgi iletimi ve alışverişini, baskı, video, telekomünikasyon, bilgisayar görüntüsü ve elektronik işaretleri kapsayarak geniş bir çerçeve içerisinde kullanılır

Grafik tasarım öğesi olarak tipografinin ilgilendiği ya da ilgilenmesi gereken konular, yalnızca tipografinin tarihsel gelişimi ve tipo baskı yöntemiyle sınırlı olmayıp, yazıların sınıflandırılması ve sınıflandırma çeşitleri, yazı aileleri, karakterler,yazının

⁴ PİPES, Alan (1992). Production For Graphic Designer. London : Laurence King Publishing., syf:100

ölçülmesi, harfler, kelime ve satır aralıkları, paragraf ve sütunlar ve bu bileşimlerin tipografik rollerini de kapsamaludur.

Günümüzün tipografik karakterleri el yazılarıyla başlayan uzun bir evrim sonucunda oluşmuştur. Harfin temel ögesi ise; çizgisel vuruş ve darbelerdir.

Dolayısıyla tipografi incelenirken esas olan harfin tanımının yapılması, harf yapısının incelenmesi, harfin doğru ve yaratıcı kullanımının anlaşılmasıdır. Çünkü tipografinin asıl ögesi harftir ve bu araştırmada ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencileri ele alınarak hikaye ve hikaye kitaplarını oluşturan metinler incelenirken, esas olarak harfler incelenecektir. Bu nedenle öncelikle harfi tanımak ve harfin yapısal özelliklerini, biçimini, stillerini, harf ölçümünü, yazı karakterleri puntolarını ve satır boşluk düzenleri gibi birçok özelliği anlamak gerekir.

1.1.1. Harf

Harf sözcüğü, harf yapısı anlamına gelen yunanca “ typos” sözcüğünden gelmektedir. Harf, tipografik düzenlemenin en temel ögesidir. Harfler piktografik yazıdan tarihsel süreç içinde dönüşerek soyutlanmış temel abece yapılarına sahiptir. Harfin geometrik biçimler üzerinde oluşturulması harfin yapı ögesi farklılığıdır. Harflerin yapılarının, kendilerini biçimlendiren yazma ya da çizme gereçlerine bağlı olarak oluşturdukları yapısal etki ise oluşum ya da biçimleniş farklı olarak sınıflandırılabilir.

Harfler arasında geometrik ve yapısal özellik farklılıkları da bulunmaktadır. Bu yapısal özellikler vurgu farkı, tırnak farkı, ağırlık farkı, genişlik farkı, yapı ögesi farkı ve oluşum ya da biçimleniş farkı olarak sınıflandırılabilirler. Vurgu farkı harfin tek ağırlık, çift ağırlık ya da değişken ağırlık gibi özellikleri ile oluşturulmaktadır. Harfin destekli tırnak, çizgi tırnak, üçgen tırnak, kare tırnak, antik ya da süsleyici tırnak gibi özellikleri tırnak farkı ile sınıflandırılmakta, ağırlık farkında ise harfin dar, normal ya da geniş olması söz konusudur.

Batı dünyasındaki ilk harf Mainz’li Johann Gensflridh zum Gutenberg tarafından 1450’de bulunmuştur. Gutenberg tipografi tekniğini geliştirirken, ilk kez Çin’de tahta kalıplara yüksek rölyef olarak oyulan ve “xylography” adı verilen baskı tekniğinden etkilenmiştir. Ayrıca Gutenberg’in 42 satırlık incil olarak bilinen şaheseri de iki ciltlik ve 1286 sayfalık bir çalışma olarak dönemin standartlarındaki en etkileyici örnektir.

Gutenberg, her birinin üzerinde yüksek kabartma bir harfin bulunduğu; bağımsız, yer değiştiren ve tekrar kullanılabilen metal parçacıklardan yararlanarak hareketli harfi oluşturmuştur. Yaşadığı dönem içinde yaygın olarak kullanılan ‘‘Textur’’ yazısındaki her harf karakterlerini eşit yükseklikte kalıplarla oluşturarak bunlara %80 kurşun, %15 antimon ve %5 kalaydan oluşan bir alaşım geliştirip dökmüştür. Dökülen her harfi de sınıflandırarak bölümlere ayırmış kasalara yerleştirilmiştir.

Kullanılacak harfler el kabına dizilerek baskı gerçekleştirilmektedir. Bu tür el kalıbı ile günde 2000 ile 4000 arasında karakter oluşturmuştur. Gutenberg, hattatlardan esinlenerek oluşturduğu harfi böylece hareketli, yani basılabilir hale bu kalıp sistemini geliştirerek getirmiştir.

Bu tür harflerin oluşturulması oldukça zahmetli iştir. Ve 1811 yılında Philadelphia’da Binny ve Ronaldson firmasından Archibald Binny ve ardından da 1838’de New York’da David Bruce bu işi iki üç kat daha hızlı yapan makineler geliştirerek teknolojinin egemenliğini bir kez daha ilan etmişlerdir.

Harfin el ile oluşturulması 19. Yüzyılın son yıllarına kadar sürmüştür. Daha sonraları teknolojinin de gelişmesi ile birlikte baskı ve kalıp işlemleri değişmiş, fotoğraf ve bilgisayar teknikleri de bu sisteme etki etmiştir.

Bir tasarımcının herhangi bir ürün için tercih edeceği tipografik öğelerden önce harfin nasıl oluştuğunu ve nereden geldiğini bilmesi gereklidir. İlk olarak abece üzerinde Mısır’lıların çalıştığı bilinmektedir. Fakat yarı resim, yarı yazıdan oluşan bir sistem ortaya koyabilmişler ve bu tam bir abece değildir. Akdeniz’in doğu kıyısında yaşayan ve ticaret ile uğraşan Ankalar Mısırlılardan aldıkları bu abeceyi edebiyat alanından çok bir zanaat olarak, meslek olarak geliştirmeye çalışmışlar ve sessiz harfleri de oluşturmuşlardır. Yine edebiyata düşkün olan Yunanlılar sesli harfleri oluşturarak bu abeceyi geliştirmişler ve adını vermişlerdir. Böylece Yunan harfleri oluşturulmuştur. Günümüzde dünyada en çok 28 harften oluşan ve kullanılan Latin abecesi kullanılmaktadır.

Türkiye de ise 8 Mayıs 1928’de Latin harflerinin kullanımı ile ilgili girişimler başlamıştır. Sadi Borok; ‘‘Bir Yazı Devriminin Öyküsü’’ adlı yazısında;

‘‘Cumhuriyet gazetesi yazıyor: Ankara’dan bildirildiğine göre, Latin harflerinin kabul şekli etrafında kesin bir karar yoktur... Umumi düşüncelere göre evvela yakında ilmi bir heyet kurulacak ve bir lügat hazırlanacaktır. Bu lügatın 15 sene içerisinde bitirilmesi

mümkün olabilecektir. Latin harfleriyle yazılacak alfabenin iki yıl içinde okullara gönderilmesi ihtimal dahilindedir”⁵diyerek ülkemize Latin harflerinin adım atışını anlatmaktadır.

19 Temmuz 1928’de ise Dil Encümeni toplantılarına katılan İsmet İnönü Paşa, yeni abeceye “Türk Alfabeti” adının verilmesini uygun bulmuştur.⁶

Harfin yapısına bakıldığında ise açıklanması gereken bazı kavramlar bulunmaktadır. Hemen hemen tüm kaynaklarda harf ile ilgili olarak şu kavramlara yer verilmektedir.

Küçük Harf Boyu (X-Height): Harf yapısının temel ögesidir. Küçük x harfinin yüksekliğini belirtir.

Taban Çizgisi (Baseline) : Büyük ve küçük harf karakterlerinin bir çoğunun üzerine oturmuş olduğu düşsel çizgidir.

Orta Çizgi (Meanline): Küçük harflerin üstünü yukarıya çıkan uzantılardan ayıran düşsel çizgi.

Yukarı Uzantıları (Ascender): Küçük harflerde x’in gövde boyundan yukarı çıkan parçası.

Üst Uzanım (Ascent): Harflerin taban çizgisinden itibaren yukarı uzantılarının eriştiği üst çizgi.

Aşağı Uzantıları (Descender): Taban çizgisinden aşağı düşen, küçük harflerin aşağı uzanan parçası.

Alt Uzanım (Descent): Harflerin taban çizgisinden itibaren aşağı uzantılarının eriştiği alt çizgi.

Kapatılmış Alan (Counter): Harflerin kapalı ya da oyulmuş bölümü. Harf yapıları tarafından kapatılmış beyaz boşluk.

⁵ TÜRE Fatma, (1998). Harfi Harfine. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, syf: 96

⁶ TÜRE Fatma, (1998). Harfi Harfine. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, syf: 96

Tırnak (Serif): Asıl vurgunun sonunda oluşturulan kısa vurgu. Harfleri oluşturan ana hatların alt ve üst bitim yerlerinde bulunan tırnak biçimindeki uzantılar ise ‘serif’ olarak adlandırılırlar.

Asıl Vurgu (Main Stroke): Bir harfin temel yapısının ana vurgusu.

Yatay Vurgu (Crossbar): A,H,T gibi bazı harflerdeki yatay çizgi.

Eğri Vurgu (Bowl): Yuvarlak yapılı harflerdeki eğri vurgulanmış kısımlar⁷

Şekil 1.1: Harfin Yapısı

1.1.2. Yazı Karakteri (Font)

Belli bir harf karakterlerindeki ve belli bir büyüklükteki bir alfabenin tamamıdır. Örneğin, daktilonun klavyesi bir fonttur. Çünkü aynı büyüklükte ve aynı yazı karakterindedir.

Abecenin özel bir tasarımını belirten harf biçimi kavramı günlük dilde ‘yazı karakteri’ (font) olarak kullanılmaktadır. Bugünkü bilgisayar teknolojisi sayesinde yaratılan ve kullanılan yazı karakteri arasındaki fark, bazen o kadar az olabilir ki, bu fark ancak bir sayfada yazının oluşturduğu farklılık ile anlaşılabilir. Bu farklılıklar o yazı karakterlerinin hem geometrik alt yapısında, hem de yapısal özelliklerinde olabilir. Üstelik özel bir harf biçimi tasarımı üreticisine göre farklılık gösterebilir. Her harf biçiminin kimliğini belirten bir adı vardır. Bu adlar Baskerville ve Garamond’da olduğu gibi kimi zaman tasarımcının adını, ya da Amerika’da olduğu gibi oluşturduğu bölgenin, ülkenin

⁷ CRAIG, James (1990). Basic Typographic A Design Manual. New York: Watson-Guptill Pubns

adını, kimi zaman da Times Roman ve Futura'da olduğu gibi yazı karakterlerinin tasarım anlayışına bağlı olarak adlandırılır.

Yazı karakteri olarak adlandırılan ve İngilizce söylenişi ile dilimizde de kullanılan font, bir harf biçimi, yani bir ölçüdeki belli bir karakter sayısındaki bütün abecedir. Aynı dizide, ölçüde ve hizada, sayıları ve noktalama işaretlerini de içeren, bütün parçalarıyla öznel harflerin toplamasıdır.

Aynı fontun bütün yazı karakterleri yan yana dizildiğinde, optik olarak eşdeğer bir yoğunluk ve bütünsellik oluşur. Bir fontun temel öğeleri ise şöyle sıralanabilir: Büyük harfler, küçük harfler, sayılar, noktalama işaretleri, matematiksel semboller, aksanlar ve logogramlar.

Yazı karakterlerinin (font) çeşitliliği, tek ve doğru bir karakter seçimini zorlaştırmaktadır. Her yazı karakterinin sayfada yarattığı etki farklıdır. Bu nedenle yazı karakteri seçiminde estetik, uygunluk, okunaklılık ve anlaşılabilirlik üzerine düşünülmesi gereklidir.

1.1.3. Harf Stilleri

Bütün tipografik karakterler, optik olarak hayali bir yatay çizgi üzerine dizilirler. Harf stillerinin ayrıntılarını öğrenmek, hazırlanacak bir basılı ürün için seçilecek yazı karakterlerinin bilinçli yapılmasını sağlayacaktır. Hangi amaçla nerede, hangi yazı karakterlerinin nasıl kullanılacağını bilmek etkili iletişimin temel prensibidir. Özel bir sözcük ya da tümce vurgulanmak istendiği zaman farklı harf stillerinin çeşitlenmesi içinde tasarlanmış olan birçok yazı karakteri kullanılabilir.

En yaygın kullanılan yazı karakterleri, temelde harf yapılarının genişliği, düz yazı, yani roman yazıdır. Harf yapılarının sağa, sola doğru yan yattığı bir diğer yazı ise eğik yani italik yazıdır. Eğik yazı vurgu için, özellikle kullanılan dile göre, yabancı sözcükleri belirtmek amacıyla tercih edilir. Küçük harflerin gövde yüksekliklerini belirleyen yatay çizgi ile satır çizgisi arasındaki uzaklık 'x' yüksekliği olarak adlandırılır. Bu, küçük harflerin standart yüksekliğidir ve net ölçülebildiği harf, küçük 'x' harfidir.

Şekil 1.2:Düz ve Eğik Yazı

Tipografik karakterler et kalınlıklarına göre beş kategoriye ayrılabilirler.

- 1- Tam Beyaz (Extra Light)
- 2- Beyaz (Light)
- 3- Yarım Siyah (Medium)
- 4- Siyah (Bold)
- 5- Tam Siyah (Extra Bold)

Tam Beyaz (Extra Light)

Beyaz (Light)

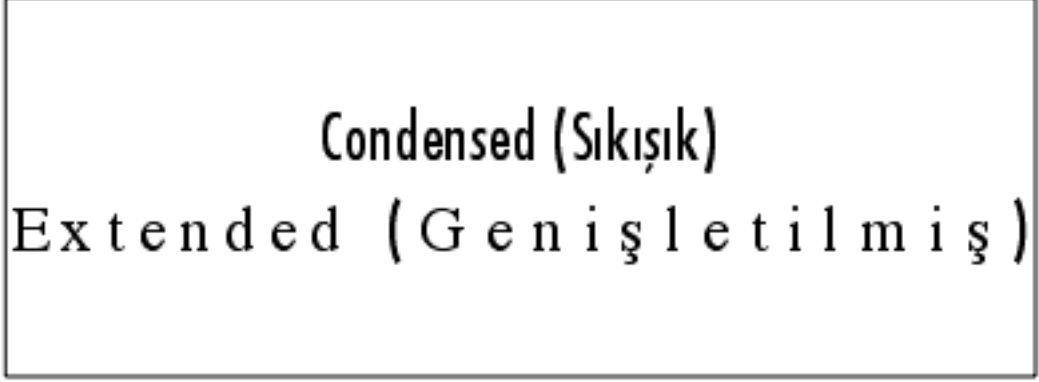
Yarım Siyah (Medium)

Siyah (Bold)

Tam Siyah (Extra Bold)

Şekil 1.3: Harflerin Ağırlıklarına Göre Sınıflandırılması

Harfler ağırlıkları dışında genişlik bakımından da sıkışık ve genişletilmiş olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır.

Şekil 1.4: Harflerin Genişliklerine Göre Sınıflandırılması

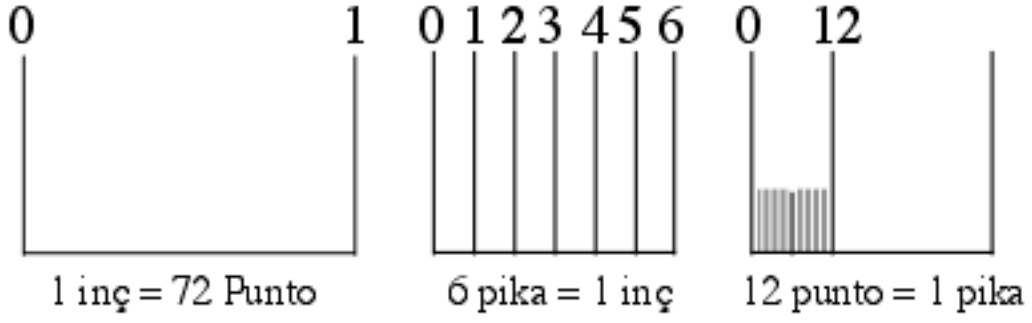
Harflerin ağırlıkları ve genişlik farklılıkları birbirleri ile eşleşerek farklı birçok biçimde yazı stilleri ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1.5: Harflerin Genişliklerine Göre Sınıflandırılması

1.1.4. Tipografik Ölçü Sistemi

Ağırlık ölçüsü gram, uzunluk ölçüsü santim, sıvı ölçüsü ise litredir. Tıpkı bu ölçüler gibi basım sanayisinde de bir takım standart ölçüler bulunmaktadır. Harf ölçümünde de üç temel birim kullanılmaktadır. Bunlar; punto kadrat ve birimdir. Fransız yazı tasarımcısı Pierre Simon Fournier de Jeune tarafından 1737 yılında geliştirilen ölçü birimi “punto” dur. Harfin büyüklüğünü ve satır arası genişliğini ölçmeye yarayan punto, günümüzde uluslararası bir geçerliliği olan tipografik bir ölçü birimidir. 1 punto 0.37583 milimetredir.

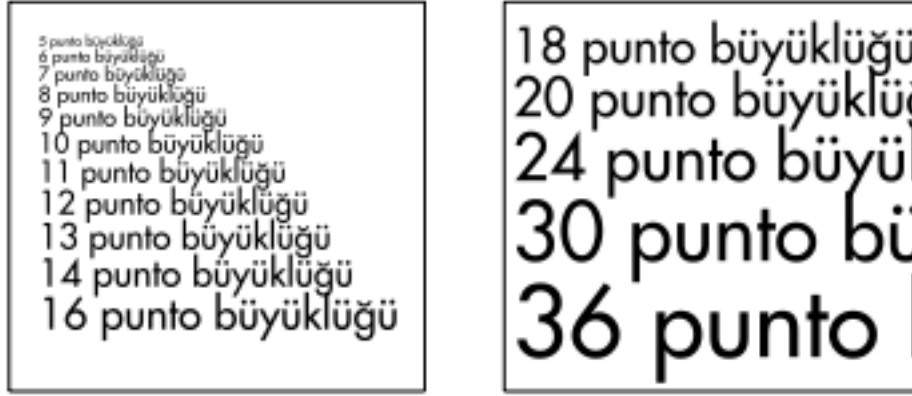
Şekil 1.6: Harflerin Ölçümü

Pika ya da bir diğer deyişle kadrat ise puntodan daha büyük bir birimdir ve satırların uzunluğunu ölçmek için kullanılır. 1 pika yani kadrat 12 puntodur. Birim ise karakter ve sözcükler arasındaki boşluk gibi öznel karakterlerin ölçümü için kullanılan bir tipografik ölçüdür. Birimler ya da üniteler; eşit aralıklı dikey çizgilerdir. Birimler farklı puntolara göre değişiklik göstermektedir. Birimlere (+) ya da (-) değerler verilerek, harfler, sözcükler ve satırlar arasındaki boşluklar düzenlenebilir.

Tipografik ölçülerin belirlenmesinde, el dizgisinde kullanılan metal harfler esas alınmıştır. Harfin punto değerini belirlemede esas alınan ölçü; harf rölyefinin kendi yüksekliği değil, metal harf bloğunun yüksekliğidir. Tipografik baskı yüzeyinde eşit bir düzlem oluşturmak için bütün harfler standart bir yükseklikte ölçülmektedir.

Bir yazı karakterinin punto ölçüsü ya da gövde ölçüsü, onun yukarı uzanan bölümünün en üstünden, aşağı inen bölümünün en altına kadar ki bölümün yüksekliğidir. Bir başka deyişle alt alta yerleştirilmiş iki satır arasına ayrıca bir boşluk konulmadığında, harflerin taban çizgisinden taban çizgisine ölçülerek punto ölçüsü bulunabilir.

Harfler geleneksel olarak metin harfleri ve başlık harfleri olarak ölçü sınıflandırılmasına ayrılırlar. Metin harfleri 14 puntoya kadar oluşan ölçülerde, başlık harfleri, yani başlıklarda kullanılan harfler ise 14 puntodan 72 puntoya kadar uzanan büyüklükteki harflerden oluşur. Fakat gelişmiş teknolojik olanaklar sayesinde 72 puntunun çok çok üzerindeki büyüklükte de harfler kullanılabilir. Geleneksel metin ölçüleri ise; 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 14 puntodur.

Şekil 1.7: Metin ve Başlık Harfleri

1.1.5. Tipografinin Sınıflandırılması

Günümüzde dijital ortamda kullanabileceğimiz 10.000'den fazla font bulunmaktadır. Bu fontların hangisinin nerede ve nasıl kullanılacağına karar vermek de oldukça zordur. Yazı karakterleri birbirine benzeyen özellikleri ile gruplandırıldığında bu seçimi yapmak kolaylaşabilmektedir.

Elbette ki on binlerce birbirinden farklı karakterin ortak özelliklerini bulup onları gruplara ayırmak oldukça zor bir iştir. Var olan kaynaklar tipografinin sınıflandırılması konusunda birbirinden farklı verilere sahiptir. Kimi tipograflara göre 6 kimilerine göre 7 ya da 8 grupta karakterleri sınıflamak mümkündür. Yapılan araştırmalar sonucunda bir çok farklı gruplama ortaya çıkmıştır. Fakat genel olarak araştırmacılar Tırnaklı Yazı Stilleri (Slab Serif Typefaces) ve Tırnaksız Yazı Stilleri (Sans Serif Typefaces) olmak üzere yazı karakterlerini öncelikle iki ana grupta daha sonra da kendi alanlarında beş grupta toplamışlardır. Bunlar; 1- Geleneksel Yazı Stilleri (Oldstyle Typefaces), 2- Geçiş Dönemi Yazı Stilleri (Transitional Typefaces), 3- Modern Yazı Stilleri (Modern Typefaces), 4- El Yazısı Stilleri (Scripts and Cursives), 5- Dekoratif Yazı Stilleri'dir. (Display-Dekorative Typefaces)

1.1.5.1. Tırnaksız Yazı Stilleri (Sans Serif Typefaces)

Bir karakteri diğerlerinden ayıran en önemli özellik tırnaksız oluşudur. Tırnak harflerin alt ve üst uçlarından bulunan işaretler ya da süslerdir. Bunlar, harfin okunabilir olmasına yardımcı olurlar. Tırnak ile harfin gövdesi yumuşak bir kıvrımla birleşebilir ya da daha kesin köşeler, ince kıvrımlar ile farklı formların oluşmasına neden olabilir. Bunlar da kare tırnak, ince tırnak, yuvarlak tırnak gibi isimler alırlar.

Tırnaksız yazı karakterleri; Amerika'da Gothic ismi ile bilinmektedir. İki tırnaklı metin karakteri 1835'de oluşturulmuş ve Seven Lines Grottesque olarak adlandırılmıştır. Birinci yüzyılın başına kadar popüler olmayan bu karakter 1916'da Edward Johnston'un bu karakteri London Transport için kullanmasından sonra hala kullanılmaktadır. Daha sonrada Univers ve Max Medinger'in Helvetica'sı günümüzde sıkça kullanılan karakterler olarak ortaya çıkmıştır.

Başlık harflerinde kullanıldığında oldukça başarılı bir grup yazı karakteridir. En açıktan en koyuya ve en inceden en kalına doğru uzanan geniş bir aileye sahiptir. Harf arası boşluklarında da, satır arası boşluklarında da oldukça esnektir. Broşürlerde, kullanım kılavuzunda ve kısa reklamlarda kullanılması uygundur. Modern, el yazısı ve kare tırnaklı gibi birçok yazı karakteri ile uyumlu bir biçimde kullanılabilir.

İş ile ilgili profesyonel alanlarda kullanılan, okunması kolay karakterlerden oluşan bu grupta harflerin koyu renkli bir görüntü yaratmasından dolayı monoton bir görsel etki oluşturduğu bilinmektedir. Bu nedenle uzun metinlerdeki kısa ve özet girişler için kullanılması uygundur.

Bu yazı karakterlerinin bütün hatları aynı kalınlıktadır. Yuvarlak hatlardaki incelmeye ekseni dikeydir. Başlıca örneklerinden; Futura, eğlenceli bir fonttur, Helvetica, daha basit ve düzlemseldir.

FUTURA HELVETICA

Şekil 1.8: Tırnaksız Yazı Stilleri

1.1.5.2. Tırnaklı Yazı Stilleri (Slab Serif Typefaces)

Endüstri Devrimi'nin hızla yol alması sonucunda yeni bir iş kolu olarak ortaya çıkan reklamcılık, harf tasarımcıların ince ve kalın tırnaklarla okunması oldukça zor olan bir takım karakterle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Sonunda tüm harfleri kalınlaştırmakta çareyi bulmuşlar ve tırnaklı karakterleri ortaya çıkarmışlardır.

Kalın tırnaklı yazıların tırnakları yatay ve kalındır. Tırnaklar harfin gövdelerine dik bir açıyla bağlanırlar. İnce ve kalın hatlar arasındaki kontrast azalmıştır. Geleneksel yazı karakterlerine göre daha mekanik bir görünüşe sahiptirler.

Tırnaklı yazı karakterlerinin okunaklığının oldukça yüksek olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Kitap, gazete ve raporlar gibi uzun metin içeren ürünlerde bu karakterlerin kullanımı okumayı kolaylaştırmakta ve tırnakları sayesinde görsel anlamda bir bütünlük oluşturmaktadır. Times Roman yazı karakteri bu stilin en başarılı örneklerinden biri olmakta ve 1990'lı yıllardan beri özellikle gazetelerin vazgeçemediği bir karakter olarak kullanılmaktadır. Caslon ise 1800'lü yıllarda ortaya çıkmış, görsel olarak ilgi çekici bir karakter olarak bilinmektedir

Örnek olarak; Palatino, Lubalin Graph, Clarendon, Memphis ve New Century Schoolbook verilebilir.

PALATINO CENTURY SCHOOLBOOK

Şekil 1.9: Tırnaklı Yazı Stilleri

1.1.5.3. Geleneksel Yazı Stilleri (Oldstyle Typefaces)

Bu karakterlerin tüm özelliklerini taşıyan en iyi örnek Caslon'dur. Harf kalınlıkları arasında uyumlu bir kalınlık farkı bulunur. Ayrıca tırnakları da yumuşaktır. b, d, h, j, g, p gibi harflerin alt ve üst uzanımları normal yüksekliktedir.

El yazılarında olduğu gibi yuvarlak yapıya sahip olan bu karakter, sıcak ve minnettar görünüştür. Okunaklı olmaları nedeni ile uzun metinlerde kullanılabilirler. Okurun gözünü yoran ya da dikkatini fazlasıyla çeken hiçbir özelliğe sahip değildirler.

Bu yazı karakterlerinin hem küçük hem de büyük harflerini kullanmak da mümkündür. Harf boşlukları satır uzunluğu göz önüne alınarak artırılabilir. Daha çok metin ağırlıklı, kitap ve roman gibi malzemelerde kullanılmaktadır. Modern yazı stili ile tırnaklı yazı stili karakterleri ile karşılaştırılarak kullanıldığında pek başarılı olmamaktadır. Ayrıca arka plan renginin mürekkeple basıldığı ve yazının mürekkepsiz kaldığı baskı

durumlarında tırnaklarının biçiminden dolayı pek iyi sonuç vermezler. Başlıca örnekleri Gramond, Caslon, Goudy ve Palantino'dur.

GOUDY PALATINO GRAMOND

Şekil 1.10: Geleneksel Yazı Stilleri

1.1.5.4. Geçiş Dönemi Yazı Stilleri

Bu yazı karakteri grubu ise, Baskerville'de olduğu gibi, hem geleneksel hem de modern stil ile aynı özellikleri taşır. Tarihsel olarak da geleneksel ile modern stil arasında geliştirilmiştir. 9 ile 12 punto arasındaki büyüklüklerde kullanıldığında daha başarılı sonuçlar vermektedir. Geleneksel yazı stilleri daha çok ağır metin için kullanılmıştır. Daha kısa metinler için ise, detayları belirgin olan geçiş dönemi yazı stillerindeki karakterler kullanılmıştır. Tırnakların simetrik olduğu bu grup yazı karakterleri estetikten çok matematiksel bir oran etkisi vardır. En iyi örnekleri Times, Bookman ve Baskerville'dir.

TIMES BOOKMAN NEW BASKERVILLE

Şekil 1.11: Geçiş Dönemi Yazı Stilleri

1.1.5.5. Modern Yazı Stilleri

Geleneksel yazı karakterleri ile karşılaştırıldığında, modern karakterlerin harf kalınlıkları arasında daha belirgin bir kalınlık farkı vardır. Tırnakları normal, (t) harfi tepe çizgisi ve (T) harfi tepe çizgisi tırnakları da düzdür. Harflerin kapatılmış alanları, d, e ve c gibi şişkinlikleri o, a gibi daha geniş harflerin alt ve üst uzanımları ise kısadır. Mekanik bir

form görüntüsüne sahiptir. Keskin ve detaylı görüntüsü ile Bodoni bu yazı stili grubuna en iyi örnek karakterlerden biridir.

Bazı araştırmacılar modern stildeki karakterlerin geleneksel yazı stilindeki karakterler kadar anlaşılabilir olmadığını belirtmektedirler. Bu nedenle, düz yazılarda ya da uzun metin içeren ürünlerde sıklıkla kullanılmamaktadır. Harf ve satır boşluklarının geleneksel yazı stillerindeki karakterlerinden daha fazla bırakıldığı durumlarda daha okunaklı olduğu bilinmektedir. Yumuşak kağıtlar üzerinde ve tırnaklı tırnaksız, el yazısı ve dekoratif stildeki yazı karakterleri ile kullanıldığında iyi sonuç verir.

Modern yazı karakterlerinin bir ışıltısı ve çekiciliği vardır. Ama aynı zamanda da soğuk ve sert bir görünüş eğilimine de sahiptir. Uzun metinler için yeterince anlaşılabilir bir karakter değildir. Çünkü ince ve kalın hatlar arasındaki kontrast en üst sınırdadır. Modern yazılarda tırnaklıdır fakat tırnakları dikey ve çok incedir. Tırnaklar gövdeye dik bir açı ile bağlıdır. Harflerin yapısında geometrik kurallar ağır basar. Dikey bir görünüme sahiptirler. Örnek olarak; Bodoni, Futura, Frutugier Italic ve Gill Sans verilebilir.

FUTURA GILL SANS

Şekil 1.12: Modern Yazı Stilleri

1.1.5.6. El Yazısı Stilleri (Scripts and Cursives)

12 puntodan başlayan ve artan büyüklükte karakteri vardır. 10 punto ve altında çok az yazı karakteri bulunmaktadır. Diğer stillerdeki karakterler ile sınıflandırıldığında alt ve üst uzanımlarının uzun olduğu görülmektedir. Buna rağmen a, o ve e gibi metin harfleri karakter ölçüsünden küçüktür. Puntosu küçüldükçe okunaklığı da azalmaktadır. Tamamı büyük harflerden oluşan bir kullanımı görülmektedir. Ayrıca harf arası boşlukları da değişmez, çünkü bu değişiklik yazının tüm doğallığını ve estetiğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Genellikle kısa satırlarda ve birkaç kelimelik yazılarda kullanılması etkilidir. Uzun metinlerde neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Mektupların hitap cümlelerinde, kartvizitlerde, davetiyelerde ve bir iki satırlık reklam sloganları gibi ürünlerde başarı ile kullanılmakta, metin yazı stilleri dışındaki tüm yazı stillerindeki karakterler ile uyum gösterebilmektedir.

Özellikle isimliklerde oldukça etkili olarak kullanılan bu stildeki karakterlerin en iyi örnekleri; Brush, Mistral ve Bible Script'dir.

BRUSH

Şekil 1.13: El Yazısı Stilleri

1.1.5.7. Dekoratif Yazı

Bu tür yazıların dekoratif olmaları en önemli özellikleridir. Bu ürüne farklı ve etkileyici bir hava katmaktadır. Serbest akıcı biçimsel özelliklere sahiptirler. Bütün bu yazı karakteri sınıflandırılmalarının yanı sıra; sembolik ve grafiksel yazı karakterleri de tipografik anlamda önemlidirler. Mesajları resimlerle anlatmaya çalışan sembollerden oluşan bu tür karakterlerden bazıları; icons ve dingbats'dır.

Grafik yazı karakterleri ise resimlerden oluşurlar. Animals 1, Foods, Signs ve Smbol bunlardandır.

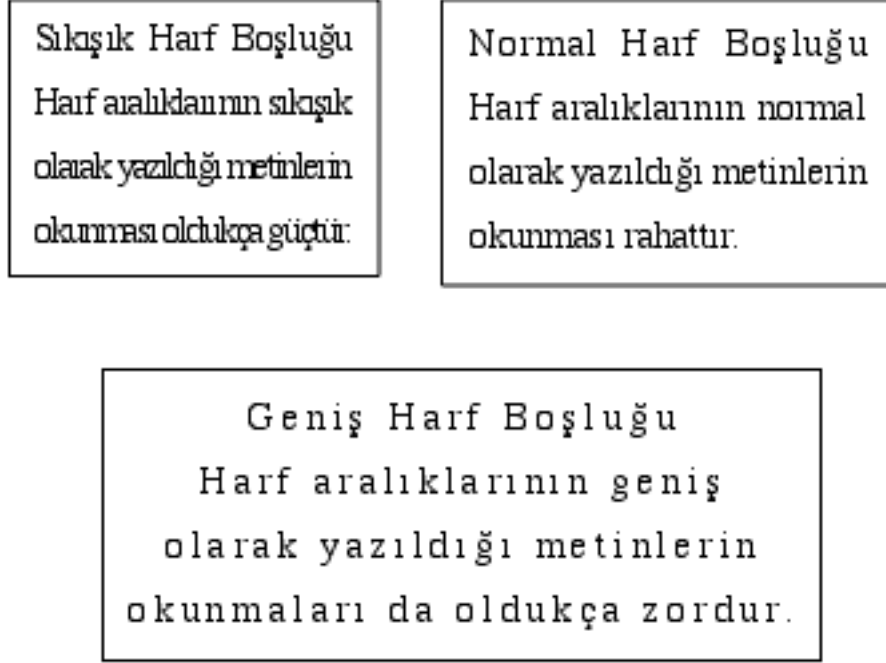
Şekil 1.14: Dekoratif Yazı Stilleri

1.2. Tipografik Dizgi

Söz dizimi, sözcüklerin doğru anlamlar oluşturacak biçimde kelimeler ve cümleler halinde bir arada kullanılma yöntemidir. Tipografik dizgi ise, tipografik öğelerin doğru mesaj oluşturacak biçimde büyüklüklerinin, biçimlerinin, stillerinin ve renklerinin düzenlenmesidir. Biçimle anlam arasında doğrudan ya da dolaylı olarak kurulan bağlantılar, bir tasarımı yönlendiren etkenlerdendir. Örneğin anlamlı vurgulanmak istenen bir kelimenin diğerlerinden farklı bir karakterde ya da daha kalın bir biçimde, farklı büyüklükte ya da kalınlıkta yazılması gibi.

1.2.1 Harf Boşluk Düzeni (Letterspacing)

Harf boşluk düzeni harfler arasındaki boşlukların düzenlenmesini gösterir. Bu düzen değişkendir ve tasarımcının gereksinimine ya da arzusuna göre düzenlenebilir. Harf boşluk düzeninde normal, geniş, dar ya da çok dar gibi kavramlar kullanılabilir. Metin için seçilecek yazı karakterinin harf boşluk düzeni basılmış bir bölümde renk olarak koyu ya da açık görülmesini etkileyebilecektir. Daha sıkışık harf aralığında satırlar daha siyah olacaktır. Eğer harf boşluğunun az kullanılmasına karar verilirse, harflerin üst üste binmeye başlamadan önce yuvarlak harfler gözden geçirilmelidir. Çünkü onlar ‘‘i’’ ve ‘‘I’’ harflerinde olduğu gibi düşey vurgulu harflerden önce üst üste binerler. Harf boşluk düzeni hakkında karar verilirken metnin okunaklı olması en önemli nokta olarak göz önünde bulundurulmaktadır.

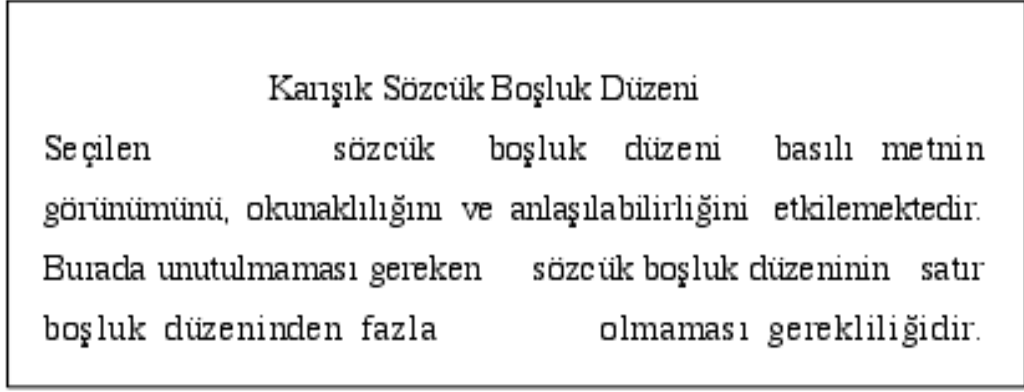

Şekil 1.15: Harf Boşluk Düzeni

1.2.2 Sözcük Boşluk Düzeni

Sözcükler bir kavram, nesne ya da olayı aktarabilmelidirler. Sözcüğün yazı karakteri ve diziliş gibi biçimsel özellikleri içerdiği anlamı açıklayıcı ve simgeleyici olmalıdır.

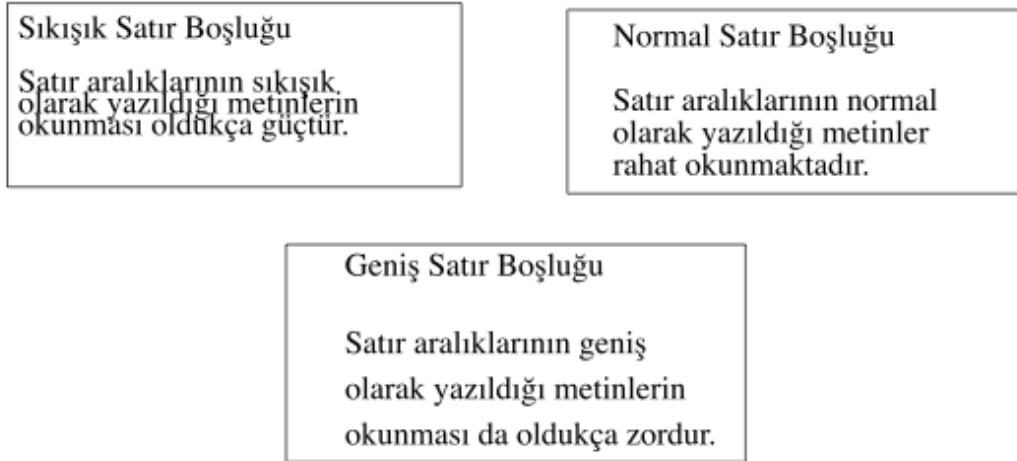
Sözcük boşluk düzeni de sözcükler arasındaki boşlukların düzenlenmesini ifade eder. Harf boşluk düzeninde olduğu gibi (+) ve (-) birimler ile ölçülendirilebilir. Sözcükler arasındaki birim sayısı yazı karakterine ve tasarımcının isteğine bağlıdır. Sözcük boşluk düzeninde de normal, geniş, dar ya da çok dar gibi kavramlar kullanılmaktadır. Temelde, normal sözcük boşluk düzeninde, sözcükler arasındaki boşluk görsel olarak kullanılan yazı karakteri büyük harf ise büyük ‘‘O’’, küçük harf ise küçük ‘‘o’’ kadardır. Seçilen boşluk düzeni basılı metnin görünümünü, okunaklığını ve anlaşılabilirliğini etkilemektedir. Burada unutulmaması gereken sözcük boşluk düzeninin fazla olması, okumayı soldan sağa doğru değil, yukarıdan aşağıya doğru yönlendirecek ve okunaklığı azaltacaktır.

Şekil 1.16: Sözcük Boşluk Düzenleri

1.2.3 Satır Boşluk Düzenlenmesi

Satır, sözcüklerden oluşan bir bütündür. Satır boşluk düzenlenmesi ya da boşluklama deyimleri, dizilmiş satırlar arasındaki boşluğu belirtmektedir. Bu boşluk punto ya da yarım punto ile ölçülendirilir. Normal dizgi işlemlerinde satırlar arasındaki boşluğun düzenlenmemiş olduğu bir yerleştirme tam yerleştirme olarak nitelendirilir. Örneğin 10 puntoluk bir harfin taban çizgisinden alt satırdaki harfin taban çizgisine olan uzaklığı 10 puntodur. Satırlar arasındaki punto arttırılarak ya da azaltılarak satır boşluk düzenlenmesi ayarlanabilir.

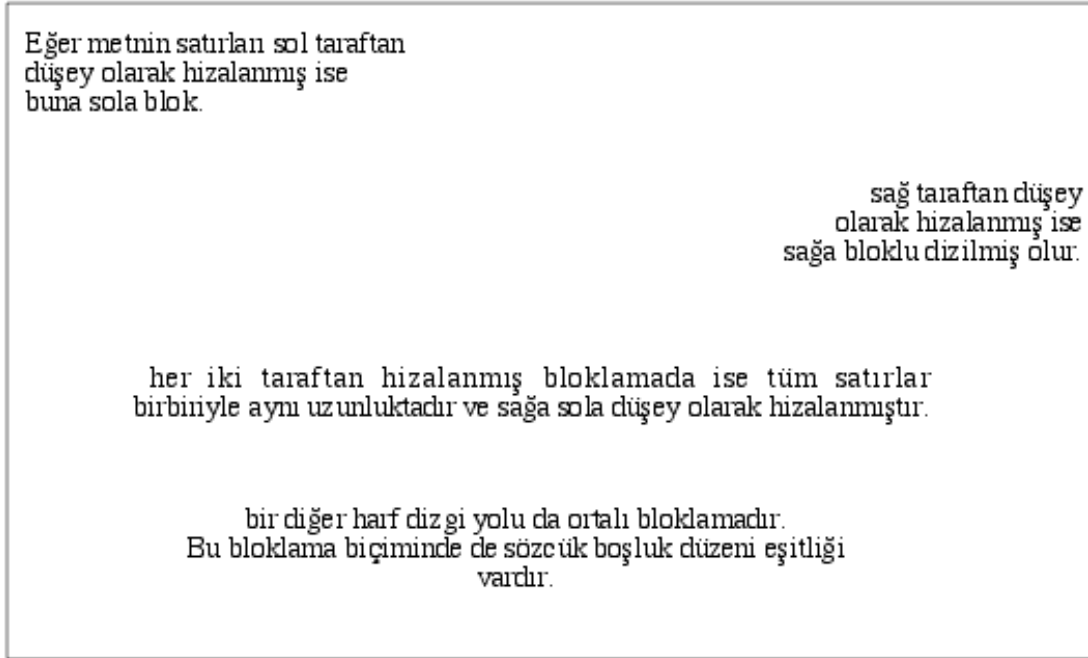

Şekil 1.17: Satır Boşluk Düzenleri

1.2.4 Bloklama

Harf dizgisinin dört temel yolu vardır. Bunlar; sağa bloklama (Flush Right), sola bloklama (Flush Left), hem sağa hem sola bloklama (Justified) ve ortalı (Centered) bloklamadır. Bunlardan farklı olarak bir de rasgele bloklama biçimi vardır. Uygulamalarda çok fazla kullanılmamakla birlikte bazı araştırmacılar tarafından tanımlanmaktadır. Eğer metin satırları sol taraftan düşey olarak hizalanmış ise buna sola blok, sağ taraftan düşey olarak hizalanmış ise sağ bloklu dizilmiş olur. Bu bloklama biçiminde satırlar bir tarafa, sağ ya da solda bloklanmış, diğer tarafta ise düzensizdir. Bu tür bloklamanın üç büyük üstünlüğü vardır.

Birincisi, eşit sözcük boşluk düzeni tüm sayfalardaki metinde düzenli bir görünüm yaratır. İkincisi dar sütunlarda harf dizgisi için en iyi yoldur. Üçüncüsü, eğer kullandığımız bilgisayar programında tire koyma özelliği varsa satırlar en az tireleme ile kısaltılabilir. Ayrıca bu bloklama bir tarafın düzensiz oluşu hoş bir dış sınır yaratabilir.

Şekil 1.18: Bloklama

Her iki taraftan hizalanmış bloklama da ise tüm satırlar aynı uzunlukta ve sağa ve sola düşey olarak hizalanmıştır. Bu tür bloklamalar çoğunlukla gazetelerde, kitap ve süreli yayınlarda uygulanır. Bir diğer harf dizgi yolu da ortalı bloklamadır. Bu bloklama biçiminde de sözcük boşluk düzeni eşitliği vardır. En kısa ve en uzun satırlar arasındaki ölçü arttıkça okunaklılık azalır. Özellikle uzun metinlerde buna dikkat edilmelidir. En kısa

ve en uzun satırlar düzenlenmelidir. Ancak bu bloklama biçiminde metnin ne kadar yer tutacağı kesin olarak bilinmez.

Bu bloklama biçimi görsel olarak ilgi çekici olabilir, fakat okunaklığı zor olduğundan metin dizgilerinde pek de fazla tercih edilmemelidir.

1.3. Tipografinin Özellikleri

İyi bir tipografi, bilginin en doğru, en açık ve en mantıklı sunucusudur. Güzellik ve estetik tipografinin yan ürünleridir. Asıl olan, anlaşılabilir bir iletişimdir.

Bunun içinde ister gazete, dergi, ister broşür ya da kartvizit olsun tasarlanan ürün şu beş etkiyi yaratabilmelidir. İlki; okurun ilgisini çekebilmektir. Yayım hedef kitlede yer alanların ilgisini ilk bakışta çekebilmelidir. İkinci olarak okunması kolay olmalıdır.

Okurlar özellikle ilgilendikleri konular dışında kendilerine zor görünen şeyleri okumak istemezler. Üçüncü olarak, önemli bir bilginin verildiğinin ortaya konmasıdır. Etkili bir iletişim kurmanın en temel prensibi sayfada kullanılan yazının karakteri ve büyüklüğü ile mesajın en kısa sürede ve en kolay şekilde fark edilmesini sağlamaktır. Dördüncü olarak verilen mesaj kesinlikle açık ve anlaşılır olmalıdır. Mesaj kullanılan kağıt, mürekkep, yazı karakteri ve grafik gibi öğelerinin tümü ile anlaşılır olmalıdır. Son olarak verilen mesaj ile ilgili sürekli kılınmalıdır. Bir başka deyişle hedef kitle aldığı mesajı unutmamalı, yeri geldiğinde hatırlayabilmelidir. Örneğin; ürünlerdeki görsel etkiyi, başlıklarda, faturalarda, reklam panolarında ya da not defterleri üzerinde aynı yazı karakterini kullanarak yaratmak ve mesajı farklı zamanlarda hatırlatmak mümkündür.

Tipografinin basılı yazılara anlaşılabilir ve okunabilir olmalarını sağlayan bir ses kazandırdığı söylenmektedir. Herhangi bir basılı ürün için kullanılacak yazı karakteri seçiminde öncelikle hedef kitlenin bilinmesi gereklidir. Daha sonra tasarımcı ürünün içeriğini iyice anlamalıdır. Bütün bunlar yapıldıktan sonra kurulacak iletişim için doğru ses ve tonlamayı; uygun karakter stili, büyüklüğü, boşluklamalar ve sayfanın genel yerleştirilme biçimi ile bulmak mümkündür. Kişisel bilgi birikimi, beğeniler ve moda bu tipografik tercihlerde etkili olacaktır fakat okunaklılık, anlaşılabilirlik, baskı kalitesi gibi öğeler de göz önünde bulundurulması gereken etkenlerdir.

Tipografik anlamda bu etkileri yaratmak da tipografinin özelliklerini bilmekle mümkündür.

1.3.1. Yazının Okunabilirliği (Anlaşılabirlik)

Anlaşılabirlik tipografinin en temel özelliğidir. Harflerin tasarlanış ve kullanım amacı yazılan metni okunur kılabilmektedir. Okunabilirlik ya da anlaşılabirlik kavramı araştırmacılar tarafından çoğu zaman okunaklılık ile karıştırılmıştır. Bu alanda kullanılan iki terim arasındaki farklılığın açıklanmasında fayda vardır. Okunabilirlik ya da anlaşılabirlik verilen mesajın ne kadar net olduğunu bildirir. İncelenen metnin dilbilgisi yapısı ve içeriği ile ilgilidir. Bir metinde okunabilirliği kelimeler, kelimelerin uzunluğu ve karmaşıklığı, heceler, hecelerin toplam kelimeye oranı, cümlelerin uzunluğu ve dilbilgisi yapıları etkilemektedir. Daha geniş bir analiz yapıldığında çok daha ayrıntılı etkenlere ulaşmak mümkündür.

Kısaca belirtmek gerekirse; okuma süresi ve akılda kalıcı olmak okunabilirliğin en önemli ölçütleridir.

Bir metnin anlaşılabirliğine etki eden önemli bazı öğeler vardır. Örneğin bazı yazı karakterleri tasarlanış biçimlerinden dolayı kolay anlaşılabir değildirler. Fakat bir tasarımcı herhangi anlaşılabir bir karakteri anlaşılması zor bir hale ya da tam tersi bir duruma sokabilir. Herhangi bir yazı karakteri bir metin içinde çok fazla dikkati çekiyor ise o metnin anlaşırlığı da azalacaktır. Örneğin; çok dikkat çekici bir ‘‘g’’ harfine sahip olan bir font kullanıldığında okur öncelikle bu harfin farkına varacak ve okuması zorlaşacak, dolayısı ile okumaya çalıştığı metni anlaması da oldukça zorlaşacaktır.

En anlaşılabir yazı karakterleri klasik geleneksel tırnaklı yazı karakterleridir. Bunlar özellikle uzun metinler için hazırlanmışlardır. Çoğunlukla kitaplarda kullanılırlar. Örneğin Bernhard Modern, Garamond Book ya da Belwe Light.

Metnin anlaşılabirliğini etkileyen başka öğeler de vardır. Bunlardan biri tırnaklı yazı karakterinin tırnaksızlara göre daha anlaşılabir olmasıdır. Tırnaklı yazı karakterlerinin her zaman daha kolay okunur ve anlaşılır olma özelliğinin bulunduğu ise bazı kaynaklarda hala tartışılan bir konudur. Tırnaklar sayesinde göz bir karakterden diğerine kolayca atlayabilmektedir ya da hatlar arasındaki incelik ve kalınlıklar farkından dolayı tırnaklı karakterler daha anlaşılır olabilmektedir.

Diğer yandan da bazı kaynaklarda tırnaksız karakterlerin birbirine çok fazla benzedikleri ve bunun da okumalarını güçleştidiği belirtilmektedir. Örneğin büyük I harfi

ile l (L) harfi ve 1 (Bir) rakamı bazı tırnaksız karakterlerde birbirleri ile karıştırılabilmektedir.

Kelimeler hiçbir zaman harf harf okunmaz. Kelime olarak görülür ve algılanır. Bu algılamada ise kelimenin şekli en önemli öğedir. Bütün harfler büyük (majiskül) olarak yazıldığında ortaya dikdörtgen şekiller çıkar ve bu durumda da bir şey görünemediğinden harf harf okumak zorunda kalınır. Bu da anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle uzun metinlerde büyük harfle yazılmış kelimeleri anlamakta zorlanılmaktadır. Eğer tasarımın estetiği için bunun gerekli olduğu düşünülüyorsa anlaşılabilirlik arka plana atılabilir ancak bu risklidir. Burada önemli olan hazırlanan ürünün anlaşılabilir olmasının ne kadar önemli olduğudur. Eğer bir katalog, telefon rehberi, isimler ve adreslerden oluşan bir liste oluşturuluyorsa genel estetik görünüş için bile asla tüm kelimelerde büyük harflerin kullanılmaması gerekmektedir.

Satır uzunlukları da anlaşılabilirliği etkileyen öğelerden biridir. Eğer bir satır çok uzun ise gözümüzün bir sonraki satırın başlangıç noktasını bulması oldukça zordur. Eğer bir satır çok kısa ise bu, cümlelerin anlaşılır olmasını engelleyebilir.

Satır arası boşluklamaları da anlaşılabilirliği etkileyen bir diğer faktördür. Gözün kelimeleri ve cümleleri ayırt edebilmesi ve satırları takip edebilmesi için uygun satır aralıklarının kullanılması gereklidir. Eğer kullanılan satır uzunluğu ise ya da yazı karakterlerinin harf yüksekliği büyük ise ya da renkli bir zemin üzerine yazı yazılıyor ise satır arası boşluklarını arttırmak gerekmektedir. Anlaşılabilirliği arttırmak için koyu renkli bir zemine yazılan beyaz bir yazı, beyaz zemine yazılmış siyah yazıdan daha küçük görünmekte eğik yazılarda da harf ve kelime boşluklarına özen göstermek gerekmektedir.

1.3.2. Okunaklılık

En yaygın ve vazgeçilmez grafik iletişim öğelerinden biri olan tipografinin birincil işlemi “okumak”tır. Grafik tasarımcı, tipografinin dilini iyi bilmelidir. Bir tasarımda kullanılan tipografik karakterlerin seçimindeki en önemli kriter, görsel malzemeyi en son kullanan kişinin; yani okuyucunun gereksinimleridir.

Tipografik mesaj iletimi, yazıları okunur kılan niteliklerin bir araya getirilmesiyle sağlanır. Okuyucu; yazılı bilgiyi en az çaba ve zorlukla algılayabilmelidir. Tipografik karakterlerin okunaklılığı, üç özelliğe bağlıdır:

1-Kontrast (Contrast), 2- Yalınlık (Simplicity), 3- Orantı (Proportion). Okunaklı bir yazı, etkileyici bir mesaj için yeterli değildir. Harflerin düzenlenmiş biçimi, iletişim yöntemi ve boşluklar da okunaklılığı doğrudan etkilemektedir.

Abece, uzun bir evrim sonucunda; farklı öğelerin yan yana getirildiğinde görsel bir uyum oluşturduğu esnek bir simge sistemine dönüşmüştür. Her harf bağımsız ve diğerinden ayrılan biçimsel özelliklere sahiptir. Harfler arasında belirgin kontrastlar vardır. Yatay, dikey, kıvrımlı ve eğimli hatlara sahip öğeler bir sözcük içinde dağıldığında kontrast artar ve algılama kolaylaşır. Sözcük büyük harflerle dizildiğinde, eşit yüksekliklerdeki harfler durağan bir hat oluşturduğundan; okunaklılık azalır, algılama süresi uzar.

Tasarımcı bir yazıyı okunaklı kılabilmek için yazının ne olduğunu, yani içeriğini, yazının hedef kitlesini ve bu kitlenin bu yazıyı niçin okumak isteyebileceğini, yazının ne zaman ve nerede okunabileceğini çok iyi bilmek durumundadır. Bir yazı tahtasında ya da not defterinde, kitaplarda, dergi ve gazetelerde, karayollarındaki trafik tabelalarında, ya da film afişlerinde kullanılacak tipografi farklı anlamları, mesajları içermektedir.

Bir yazı karakterinin kimliği kadar kullanıldığı biçim de oldukça önemlidir. Amaca uygun okunaklı bir karakter başarılı bir biçimde kullanılmadığı takdirde tamamen okunaklılığını kaybedebilmektedir. Okunaklılık konusunda tırnaklı karakterlerin tırnaksızlara oranla daha başarılı olduğu düşünülebilmektedir. Ancak bu metinden birkaç kelime atıldığında farklı anlamlar oluşabilmektedir. Örneğin ‘III’ üç, yüzonbir ya da 111 gibi matematiksel bir simge olarak anlaşılabilir.⁸

Ürün için etkili bir yazı karakterini seçebilmek mesajı iyi anlamakla mümkündür. Tırnaklı, tırnaksız ya da kalın ya da eğik hangi stilde bir yazı karakterinin kullanılacağını mesajın içeriği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca basılı malzemelerde kullanılan sütunların genişliği de mesajın etkili olmasında önemlidir. Yalnızca göze hoş görünen sütun genişliği istenen etkiyi, yani okunaklı ve anlaşılabilir olmayı sağlamayabilir. Eğer kullanılan kolonlar çok geniş ise okumayı da yavaşlatır. Okur çok çabuk yorulur ve gözün hareketi bir satırdan diğer satıra geçişte şaşırabilir. Diğer yandan da çok dar kolonlarda da göz sağa ve sola çok sık hareket etmektedir ve yine göz çabuk yorulacaktır. Küçük puntolu yazı

⁸ BECER, Emre (1999). İletişim ve Grafik Tasarımı. Ankara: Dost Kitabevi, syf: 22-28

karakterlerinde ise; örneğin 6 ya da 8 puntoluk bir yazıda dar kolonların kullanılması uygundur.

Yazının kalınlığı da okunaklılığını etkileyen bir öğedir. Çok ince yazılar zeminde kaybolmaktadır. Yazı karakteri genişliğinde ise dikey vurgulamaların kullanıldığı daraltılmış karakterlerin normal genişliklerinden daha zor algılandığı söylenmektedir. Eğik kullanılacak yazılarda da 10 – 20 derece arasında bir eğim kullanılmalıdır. Çünkü eğim artıkça okunaklılık bozulur ve istenilen vurgulamayı sağlamak güçleşmektedir.

Renk ise okunaklılığı etkileyen en önemli öğelerden biridir. Beyaz zemin üzerine siyah yazı her zaman tercih edilmektedir. Fakat yazı ile zemin arasında güçlü kontrast oluşturan renkler kullanılmaktadır.

1.3.3. Dikkat Çekme

Dikkat çekici olma bütün yazılı basına ait ürünlerde olması gereken bir özelliktir. Okurun gözünün o ürünü görebilmesi, fark etmesi ve ilgilenmesi dikkatini çekebilmesi ile doğru orantılıdır. Bir afiş ya da yazıdır. Aynı şekilde bir gazete ya da dergi de satıldığı stantlarda diğerlerinden başka bir çekiciliğe sahip olmalıdır ki fark edilebilsin.

Her türlü ürünün amacı olan alıcı kitleye ulaşma, kendini beğendirme ve kendini satın aldırma tek bir biçimde, dikkat çekme ile başarılı olabilmektedir. Bu anlamda tüm iletişim araçlarından gelen iletilerin sunumunda alıcı kitlenin dikkat çekici bir öğe bulunmalıdır. Günümüzde rekabet ortamında sunulan bilginin amaca uygun bir biçimde hedef kitleye iletilmesinde en önemli etken dikkatleri çekmesidir.

2. İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİSİNİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Çocuğun okula başladığı dönem, eğitimciler tarafından ilköğretim dönemi, temel eğitim dönemi, okul çağı, son çocukluk, orta çocukluk adları ile anılan altı – oniki yaş gelişim evresini içine alan dönemdir.

Okul çağı, çocuğun aile yuvasından çıkıp, dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı çağdır. İlköğretim yıllarını içine alan bu dönem, ergenliğin ilk belirtilerinin başladığı on ikinci yaşta son bulmaktadır.

Çocukların ilköğretim döneminde duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişim özellikleri açısından, onlar için hazırlanacak hikaye kitaplarından beklentilerini en doğru şekilde karşılamak onlar için hazırlanacak olan çocuk hikaye kitaplarının görsel tasarımında tipografiyi en iyi şekilde tasarlanmasına ışık tutacağı düşünülmektedir.

2.1. Duygusal Gelişim

Çocuğun duygusal gelişimi, fiziksel ve bilişsel gelişimi ile paralel olarak gelişmektedir. Duygular, çocuğun eğitiminde ve öğrenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Bu yüzden çocuğun yetiştirilmesinde sadece fiziksel ve bilişsel gelişimi üzerinde durulmamalı, duygusal gelişiminin de sağlıklı olabilmesi için uğraşılmalıdır.

“Öğrencilerin duygularını ve duygusal gelişimini tanımadan onu eğitmek olası değildir. Düşünceleri gibi duyguları da insanın bir alt sisteminin ürünüdür. İnsanın duygusal sistemi, çevresinden uyarı alır; bu girdileri duygulanma sürecinde işler, duygulara dönüştürür; değişik türde duygular üretir; duygularının niteliğine bakar, bunlardan bilgiler alır ve duygularını geliştirir. Böylece insan duygusal büyümesini sürdürür. Ama insan, duygularındaki bozukluklarla da duygusal güç yitimine uğrar; istemediği duyguları edinince dengelenime geçer”⁹.

Duygulanma, duyulabilen fiziksel gücün duygulara dönüştürülmesi, insanda duygu ve coşku yaratma sürecidir. Duygu ve coşku duygulanma sürecinin ürünüdür.

⁹ BAŞARAN İ.E.(2000) Eğitim Psikolojisi: Modern Psikolojik Temelleri. Ankara: Feryal Matbaası, syf: 62

Duygular, bireyin temel gereksinimleriyle ve onun bir sonucu olan davranışlarla ilgilidir. Bu nedenle duyguları incelemek, insan davranışlarına egemen olmayı kolaylaştırmaktadır.

“Okula başlayan çocuğun duygularını, okulun ve sınıfın havası değiştirmektedir. Son çocukluk döneminde görülen sık sık ağlama, hırçınlaşma, bağırp çağırma azalmakta, çocuğun duygularındaki olgunlaşma hızlanmaktadır”¹⁰.

Çocuğun hayatında, okula başlamak bir dönüm noktasıdır. Okula başlayan çocuk kendisi büyümüş gibi hissetmekte ama aldığı sorumluluktan da içten içe korkmaktadır.

Okula yeni gelen çocuk duygusal yönden yetişkine bağımlıdır. Bu bağımlılık ilköğretimde tümüyle bağımsızlığa dönüşmemekle birlikte yavaş yavaş azalmaktadır. Çocuklar kendi kişisel güvenliğini sağlamada, kendi arkadaşlarını seçmede, kendi zamanlarını kullanmada, kendi işlerini görmede gittikçe artan bir sorumluluk almak zorundadırlar. Erkek çocuklarının, kız çocuklarına kıyasla ev ve okul dışında daha fazla arkadaşlarıyla birlikte bağımsız davranma olanakları vardır. Kız çocukları ise; ev çevresinde ve ev içinde daha fazla anneye bağımlı bir biçimde yetişmektedirler. Bunun yanı sıra ev ortamında kız çocuğunun evin bazı bazı işlerini öğrenmesi ona okulda kazanabileceği yeterlik duygusundan farklı olsa da sonuçta gene bir yeterlik duygusu kazandırmaktadır. Ancak, bu becerilerin yanı sıra kızlar da, ev dışında kendi başlarına hareket edebilir hale gelebilmeli ve bu konuda onlara uygun yaşantılar sağlanmalıdır. Çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi için her yere ailesiyle birlikte gitmesi değil, bazen arkadaşlarıyla gitmesi, bazen de uygun yerlere kendi başına gitmesini sağlayacak güvenli yaşantılar fırsatını kaçırmamak gerekmektedir.

İlköğretim çocuğunun, okul öncesine oranla, ana – babasının ve başkalarının fazla sevgi göstermelerini araması azalmaktadır. Çocuk artık ana – babasınca öpülmesinin gerekmediğine böyle bir gösteri için yaşının büyümüş olduğuna inanmaktadır.

Ancak okul çağındaki çocuk, dolaylı olarak çevresindekilerinin kendisini beğenmesini, candan arkadaşlarının olmasını, onlara bir küme oluşturmayı istemektedir. Erinlik evresinde, akran kümeleri içinde olma ve etkinliklere katılma isteği, çocukluklarına

¹⁰ BAŞARAN İ.E.(2000) Eğitim Psikolojisi: Modern Psikolojik Temelleri. Ankara: Feryal Matbaası, syf: 73

göre daha güçlüdür. Bu yüzden arkadaşları arasındaki yerini yitirmekten korkması artmaktadır. Bu evrede çocuk için düşmanın olması bile bir gereksinmedir.

Altı – on iki yaşları arasındaki arkadaşlık kurmak son çocukluk döneminin en önemli görevlerinden biridir. Çocuk okul döneminde arkadaşlık konusunda akranlarına daha çok güvenmeye, arkadaşlarıyla birlikte okul öncesinden daha çok zaman geçirmeye başlamaktadır.

Okul çağı çocuğu, kurduğu arkadaşlıklar sayesinde aile biriminin ötesinde ufku genişletmekte, dış dünyaya ilişkin deneyim kazanmaya başlamaktadır. Böylece çocukta benlik imajı oluşmaktadır.

Okul çağında çocuğun sevgisi, öğretmene ve diğer çocuklara karşıdır. Yedi sekiz yaşlarından sonra çocuğun sevgisi özellikle aynı yaşta ve aynı cinsten olan çocuklarda toplanmaktadır.

Arkadaş beğenisinin önem kazandığı son çocukluk dönemlerindeki sekiz – on iki yaşları arasındaki dilim, ‘’gruplaşma dönemi’nin’’ ön hazırlayıcısıdır. Takıma bağlılık ve onun içindeki işbirliği, bireysel yaştan üstün gelebilmektedir.

Çocuğun, geçmişteki yaşantıları merak edeceği varlık ve olayların sayılarının azalması, başkalarının ilgisini çekmek için yaptığı soru sorma davranışının azalması nedeniyle ilköğretimin son yıllarına doğru çocuğun merakında bir yavaşlama başlamaktadır. Buna karşın, çocuğun merakı yeniliklere, daha anlamlı olay ve varlıklara doğru yönelerek, nitelikçe gelişip derinleşmektedir.

2.2. Bilişsel Gelişim

‘’Bireyin çevresindeki dünyayı algılama ve öğrenmesini sağlayan, aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime bilişsel gelişim denir.’’

‘’Biliş’’ kelimesi ‘’düşünme’’ ile eş anlamlıdır.¹¹

Yeni doğan çocuğun baş etmesi gereken dönemde en önemli problem yaşadığı dünyayı öğrenmesi ve anlamasıdır. Bu problem yetişkinlere kolay görünmektedir.

¹¹ SENEMOĞLU N.(2002) Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulama. Ankara: Gazi Kitabevi, syf: 36

Yetişkinler ağaçlar, kayalar, hayvanlar, kitaplar, kadınlar, erkekler, çocuklar vb olmak üzere objelerin değişik türlerini bilmektedirler. Yer sarsıldığında kaya düşmekte değişik zamanlarda ağaçlar değişime uğramakta kadın erkek evlenip çocuk sahibi olmaktadır. Yetişkin bütün bunlarla objelerin sürekli olduğunu anlamaktadır.

Çocuklar ve yetişkinlerin düşünmesi farklıdır. Çocuklar yetişkinlerden daha ilkel bir düşünme görüntüsü gösteren küçük yetişkinler değildir. Onların kendilerine göre bir dünya görüşleri vardır.

“Çocukta bilişsel gelişim dönemleri

Piaget bilişsel gelişimi dört dönemde incelenmiştir.

1-Duyu-motor dönem (0-1.5 yaş/0-2 yaş)

2-İşlem öncesi dönem (1-5-6 yaş/2-7 yaş)

3-Somut işlemler dönemi (6-12 yaş/7-11 yaş)

4.Soyut işlemler dönemi (12-18 yaş/11-18 yaş)

Piaget’e göre bütün insanlar aynı dönemlerden, aynı sırayla geçmektedir. Bu dönemler ise belirli yaşlarla ilişkilidir.”¹²

Altı-on iki yaşları arasında ilköğretim döneminde olan çocuk piaget bilişsel gelişim dönemlerinde ‘somut işlemler döneminde’dir.

“Somut işlemler dönemi; zihinsel işlem yapma yeteneğinin henüz gelişmediği işlem öncesi dönem ile mantık işletme yoluyla muhakeme yapılabilen soyut düşünce arasında bir geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir.”

“İlköğretim dönemi çocuğu da okul öncesi çocuğu kadar öğrenmeye fazla heveslidir. Konuşmaktan ve sorulara cevap vermekten çok hoşlanmaktadır.”¹³

“Somut işlemler döneminde üç evre göze çarpmaktadır. Bu evreler şunlardır:

¹² SENEMOĞLU N.(2002) Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulama. Ankara: Gazi Kitabevi

¹³ KILIÇCI, Y. (2000) Okulda Ruh Sağlığı. Ankara: Anı Yayıncılık, syf: 58

1-“Madde” kavramının korunması ilkesi: Bu ilkeye ulaşmış olan çocuğun dikkatini biçimsel ayrılıklar dağıtmamaktadır. Somut işlemler dönemindeki çocuk, aynı miktarda hamurdan yapılan, biri sosis, diğeri yuvarlak şeklindeki iki topun “madde” miktarının değişmediğini bilmektedir. Çünkü çocuğun zihninde maddenin korunması fikri yerleşmiş durumdadır.

2- “Ağırlık” kavramının korunması ilkesi: Çocuk biçim değiştirmenin ağırlığını değiştirmeyeceğini düşünülebilecek gelişim evresine ulaşmışsa, aynı miktarda hamurdan yapılan bir sosis diğeri yuvarlak şeklindeki iki topun tartıldığı eşit ağırlıkta geleceğini düşünmektedir.

3-“Hacim” kavramının korunabilmesi ilkesi: Hacim alanındaki “korunma” ilkesi çocuklarda on bir on iki yaşlarına kadar gelişmemekte ve bu dönemde önce yanılmalar görülmektedir.¹⁴

“Altı yaş çocuğu okula geldiğinde mantıklı bir düşünceden yoksundur. Öğrenme için uyarıcıların çok kısıtlı olduğu bir çevreden gelen çocuk zihinsel gelişim yönünden henüz sezgisel düşünme içindedir. Korunum ilkesi ile ilgili hala bazı sorunlarının bulunması doğaldır. Ancak sayı kavramını geliştirirken somut eşyalar üzerinde yapılan çalışmalar ve hayat bilgisi derslerinde gözlem yeteneğini artırma yönünde yapılan incelemeler çocuğu zihinsel gelişimini hızlandırıcı ve somut düşünceye geçişi kolaylaştırıcı olmaktadır.”¹⁵

“Yedi yaşlarına doğru çocuk, kavanozlardan birinin biçiminin değişmesine karşın, suyun her iki kavanozda da aynı kaldığını sezebilmektedir. Çocuğa, neden ince ve uzun kavanozda aynı miktarda su vardır diye sorulursa çocuk “bu kavanoz ince uzun fakat öbürü ise daha genişdir” diyebilmektedir. Böylece nesnelere göz alıcı ve çok belirgin olan yönlerine göre çocuğun yanılması yedi yaşına doğru daha azalmaktadır.”¹⁶

İlköğretim yıllarındaki çocuklar, bilişsel yeterlilikler bakımından çok hızlı değişme göstermektedir. İlköğretim dönemindeki çocukların düşünmesi, okul öncesi çocukların düşünmesinden çok farklıdır. Artık, tersine çevirebilme kavramını kazandırdıklarından korunum ilkesi ile ilgili bir sorunları yoktur. Nesnelere fiziksel yapılarında ya da

¹⁴ BİNBAŞIOĞLU C.(1990 – 1992) Eğitim Psikolojisi. Ankara: Binbaşioğlu Yayınları, syf: 68

¹⁵ KILIÇCI, Y. (2000) Okulda Ruh Sağlığı. Ankara: Anı Yayıncılık, syf: 59

¹⁶ BAŞARAN İ.E.(1988) Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri. Ankara: Gül Yayınevi, syf: 48

mekandaki konumlarından değişmelerle, miktar, hacim, sayı vb. Özelliklerinde değişme meydana gelmeyeceğini anlayabilmektedirler. Kısa ve uzun bardaktaki süt ile ince ve uzun bardaktaki sütün aynı miktarda olduğunu söyleyebilmektedirler. Algılanan görüntüye değil, gerçeği anlayarak tepkide bulunmaktadır.

Somut işlemler döneminde sembolik zihinsel faaliyetlerden gerçek zihinsel işlemlere geçilmektedir. Mantığa dayalı şemalar oluşturulmaktadır. Somut işlemler dönemindeki bir çocuk, somut olmayan nesne ve durumlar üzerinde akıl yürütememektedir. Mantıksal işlemleri somut problemlere uygulamaktadır. İlköğretime giden çocukların parmaklarını veya başka nesnelere kullanmaları bunun sonucudur.

Somut işlemler dönemindeki çocuklar, en üst düzeyde gruplamalar yapabilmektedirler. Bir grup nesnenin bir başka grubun alt sınıfı olabileceğini anlamaktadırlar. Örneğin; taşıt araçlarını otomobiller ve kamyon vb. Diğer taşıt araçları olarak gruplandırabilmektedirler. Otomobilleri de benzinle çalışır ve mazot vb yakıtla çalışan diğer otomobiller olarak sınıflandırılabilirler.

Bu dönemdeki çocuklar, nesnelere somut oldukları ve düşsel olmadıkları sürece kavramsal bir hiyerarşinin bir çok düzeyine göre sınıflama yapabilmektedirler.

2.3. Fiziksel Gelişim

İlköğretim okulu çocuğunun fiziksel gelişim özelliklerine değinmeden önce beden gelişim özellikleri üzerinde durmak gerekir.

Başaran'a göre beden "insan kişiliğini taşıyan ve eşi bulunmayan bir sistemdir. Bu sistem canın yaşaması için gereken girdileri alır, bunları kendi gücüne dönüştürür, yaşamını ve soyunu sürdürmek için üretir".¹⁷

Fiziksel (bedensel) gelişim, bir sistem olarak insanın beden yapısını oluşturan iskelet, kas, sinir, salgı, solunum, dolaşım, lenf, sindirim, boşaltım, üretim gibi bütün alt sistemlerinin büyümesini ve olgunlaşmasını kapsamaktadır.

¹⁷ BAŞARAN İ.E.(2000) Eğitim Psikolojisi: Modern Psikolojik Temelleri. Ankara: Feryal Matbaası, syf: 62

Altı-on iki yaşlarında ilköğretim okulu öğrencisi olan çocuğun fiziksel gelişimi sağlıklı olarak tamamlaması; çocuğun büyümesini tam anlamıyla gerçekleştirmesini, mutlu bir çocukluk yaşamasını ve okul yaşantısındaki başarısını büyük oranda etkilemektedir.

Okul öncesi dönemde başlayan büyüme hızındaki düşme, 10 – 11 yaşlarına kadar devam etmektedir.

İlköğretim dönemindeki çocukların büyüme hızında önemli yükselmeler görülmektedir. Çocuğun gelişimi, ilköğretimin ilk yıllarında sakin, ama son yıllarında fırtınalıdır. İlköğretimin ilk üç yılında çocuğun boyca büyümesi yavaştır. Yıllık boy artışı ortalama 5.5 cm'dir. Dokuz – on yaşlarındaki kız ve erkek çocukların vücut kimyası farklılaşmakta, kızlarda ilköğretimin dördüncü ve beşinci sınıflarında ani bir boy artışının yanında ikinci seks özelliklerinin belirmeye başladığı görülmektedir.

İlköğretim dönemindeki ağırlık artışı, boy uzaması ile paralellik göstermektedir. Başka bir deyişle, ağırlık artışı da boy uzaması gibi yavaştır.

Erkek çocuklar, okul öncesi ve ilköğretim yıllarında hem boy hem de ağırlık bakımından kız çocuklarından biraz daha üstündür. Erinlik öncesi ve erinlik yıllarının ise kız çocukları, hem boy hem de ağırlık bakımından erkek çocuklarından biraz daha üstündür.

İlköğretimin birinci yılında ortalama kız çocukları 21 kg, erkek çocukları 22 kg ağırlığındadırlar.

Okul öncesi birçok çocuğun gözleri iraksak iken, ilköğretim döneminde görmeleri normale dönmektedir.

Okuma-yazma becerilerinin kazandırılması sırasında kitap yazılarının puntolarının yaşa uygun biçimde olmasının oturuşu düzenleme ve gözleri koruma yönünden önemi fazladır. Öğretmen, çocukları okuma-yazma sırasında, onların defterleri ve kitapları arasındaki göz uzaklıklarını ve gözleriyle ilgili bir sorun olup olmadığını iyi gözlemlemelidir.

Kızlar erkeklerden önce erinliğe girdikleri için, onlardan daha önce gelişmektedirler. Buna karşın erkek çocuklar her zaman olduğu gibi bu dönemde de daha fazla hareketlidir. Yoğun fiziksel enerji gerektiren etkinliklere ilgi duymaktadırlar.

2.4. Çocuk ve Kitap

Kitap, okul öncesi ve okul dönemindeki çocukların fikir ve ruh gelişimini sağlamada en önemli faktördür.

Çocuk yetişkinin küçük bir modeli değildir. Ondan bir yetişkin gibi davranması beklenemez. Çocukların kendilerine özgü bir dünyaları vardır. Onların düşünme biçimleri ve algılamaları yetişkinlerinkinden farklıdır.

Normal bir büyüme içinde hayatını sürdüren bir çocuğun ruhsal bir takım ihtiyaçlarını karşılama konusunda edebiyat eserlerinin büyük bir payı vardır. İlk yaşlardan itibaren kendisine basılı yayın sevgisi verilen, okuma becerisini kazandıktan sonra da kendi düzeyinde kaliteli kitapları okuma fırsatı bulan çocuk zamanla edebiyatla ilgili kitaplara karşı ilgi duymaya başlar.

İyi bir çocuk kitabı çocuğa canlılık kazandırır ve kısa bir süre içinde günlük yaşam etkinliklerine katılmasını sağlar. Güzel bir şiir ya da güzel bir hikaye okuyan çocuk sıkıntı verici nedensiz kaygılardan uzaklaşır; içinde bulunduğu ruhsal gerginlikten kurtulmak için taze bir güç kazanır.

2.5. Çocuk Yayınlarının Tasarım Özellikleri

“Her çocuk kitabı grafik sanatının bir göstergesidir.” Bir çocuk kitabının grafik düzenini görev olarak alan grafik sanatçısı onu kendi imkanları ile yorumlamakta ve kendi grafik dili ile anlatmaktadır. Bu bir hikaye ise kitap, hikayeyi yazan kadar artık o grafikçinin de eseridir.¹⁸

Herhangi bir çocuk kitabını biçimsel bakımdan topluca değerlendirmek için o kitabın büyüklüğü, kağıdın cinsi, sayfa düzeni, içindeki resimlerin niteliği, metinde kullanılan harflerin özelliği gibi hususlara bakmak gerekir.

Çocuk kitaplarında içeriksel özellikler ile eserin büyüklüğü arasında belirli bir orantı bulunmalıdır. Çocuklar konusuna göre çeşitli büyüklükte eserleri okumaktan zevk duyarlar. Bununla birlikte çocuk kitaplarının kolaylıkla okunmaya, resimlerine bakılmaya ve taşınmaya elverişli özelliği bulunmalıdır.

¹⁸ ASLIER, Mustafa. (1987) Çocuk Kitaplarının Grafik Düzeni. İ.ÖZGÜÇ (Yay. Haz.), İkinci Türk Yayın Kongresi 24-27 Ocak 1975. Ankara: Sevinç Matbaası, syf: 21

Çocuk kitaplarının kapağı sağlam olmalıdır. Kullanılan kağıdın da en az ikinci hamur adı verilen cinsten ve mat olmasına çalışmalıdır. Çocuk kitaplarından satır aralıklarında boşluk normal, hatta biraz daha fazla olmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. İlkokulun birinci döneminde bulunan öğrenciler için yazılan kitaplarda ancak çok kısa paragraflara yer verilmelidir.

Çocuk kitaplarında yazım ve noktalama işaretlerinin kullanılması konusunda da çok titiz davranılması gerekir. Yazım tutarlık ve noktalama işaretlerinin kullanılmasında kurallara uygunluk, iyi bir çocuk kitabında aranan özelliklerin başında gelir.

Bu nedenlerden dolayı grafik sanatçısı hazırladığı çocuk kitabının boyutlarından cildine, sayfa düzeninden kağıt yapısına, yazı karakterinden resimlerine, yazım ve noktalama işaretlerine kadar her şeyinden sorumludur.

2.5.1. Büyüklük (Boyutlar)

İlke olarak çocuk kitaplarında boyutların, içerik ve uyarılık göstermesi istenilir. Esasen, çocukların sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış eserleri okumaktan hoşlanmadıkları bir gerçektir. Çocuklar değişik büyüklükteki kitapları karıştırmaktan ve okumaktan zevk almaktadırlar. Bununla birlikte, kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolaylıkla taşınır biçimde olmaları, evlerde göze hoş gelecek kitap köşelerinin düzenlenmesine imkan verecek nitelikte bulunmaları da gerekmektedir.

“Günümüzde okul öncesi çocuk kitaplarında değişik boyutlar denenmektedir. Kitaplar A4 boyutunda (21 x 29.7 cm), A5 boyutunda (14.8x 21 cm) ya da daha küçük olabilmektedir. İlköğretim ilk üç sınıfında değişik boyutlar denenebilir”¹⁹

2.5.2. Kağıt

Çocuk kitabının birinci koşul olarak öne sürdüğü al benisi olmayı başta kağıt sağlamaktadır.

Ülkemizde yayımlanan çoğu çocuk kitaplarının ve dergilerinin resim ve fotoğraflarının silik bir durumda bulunmasının, renkli basıldıkları zaman okurlarda hiç iyi bir izlenim bırakmamalarının başlıca nedenlerinden biri, kullanılan kağıdın kalite bakımından istenilen özellikleri taşınamamasıdır.

¹⁹ KIBRIS, İbrahim.(2002) Uygulamalı Çocuk Edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık, syf: 97

Çocuk kitaplarında birinci ve ya ikinci hamur kağıt kullanılmalıdır. Kullanılan kağıt mat, yani parlak olmayan cinsten bir kağıt olmalıdır. Gözü yordduğu için kuşe kağıt kullanılmamalıdır. Kağıdın ışığı çok yansıtmasına dikkat edilmelidir.

2.5.3. Harfler

Çocuk kitaplarında kullanılan yazıların büyüklükleri ve karakterleri yaşlara göre değişiklik göstermektedir.

Metinde kullanılan harflerin boyutları kitabın seslendiği (hedeflendiği) yaş ve sınıfa uygun olmalıdır. Basılı araç gereçteki harflerin büyüklükleri yaklaşık 04 mm olan (0.367 mm) ve ‘punto’ diye anılan bir ölçü ile belirlenmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın ders kitapları vb. Yayınları için belirlediği ölçüye göre;

- İlköğretim birinci sınıfta harfler 20-24 punto dolaylarında olmalıdır.
- İlköğretim ikinci ve üçüncü sınıfta harfler 18-20 puntodan aşağı olmamalıdır.

2.5.4. Yazım ve Noktalama İşaretleri

Çocuk kitaplarında yer alan yazıların dilbilgisi bakımından aksak ve yanlış yönleri bulunmamalıdır. Yazımda mutlaka birlik sağlanmalı ve noktalama işaretlerinin kullanılmasında da kurallarla aykırılık görülmemelidir.

Çocuk kitaplarında yazım ve noktalama işaretlerinin kullanılması konusunda da çok titiz davranılması gerekir. Yazım tutarlık ve noktalama işaretlerinin kullanılmasında kurallara uygunluk, iyi bir çocuk kitabında aranan özelliklerin başında gelir.

2.5.5. Sayfa Düzenlenmesi (Mizapaj)

Çocuk yayınlarında normal aralıklı ve normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Çocuk kitaplarında genellikle sayfa kenarlarında geniş boşluklar (marjlar) bırakılması uygundur.

Paragraflar ilköğretimin birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında daha kısa tümceyi geçmeyecek biçimde, dördüncü ve beşinci sınıflarda ise daha uzun altı-yedi tümce olmalıdır.

Ara başlıklarda sayfa ortasında başlamak, ara başlıklar atamak, değişik puntolarla seçilmiş tümceleri giriş başlığı yapmak mümkündür.

Çift sütun olarak düzenlenen sayfalar yerine tek sütun olarak düzenlenen sayfalar çocuklara okuma rahatlığı sağlamaktadır.

2.5.6. Resim

Çocuk kitaplarında bir başka husus da kitabın içindeki resimlerdir. Özellikle küçük yaştaki çocuklar için resimlerin metinlerden daha fazla yer işgal etmesi uygun bir yaklaşımdır. Resimlerde renk unsurunda önemlidir. Bu resimlerin çocukta estetik değer yargılarını geliştirici özellikte olmasına dikkat edilmelidir.

Çocuk kitaplarında yer alan resimler çocuğun görsel algılamasını, düşüncesini, duyarlılığını geliştirecek özellikte olmalıdır.

Çocuk kitaplarında yer alacak resimler büyük bir özenle resmedilmelidir. Resimleme yalnızca bazı sayfalarda yazı yerine şeklin, ama ne olursa olsun herhangi bir şeklin bulunması demke değildir. Resim türü her zaman gerçekçi olmamakla birlikte, gerçekleri belirtmek gerektiğinde çarpıklar olmamalıdır. Yazı türü resimlemeyi etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Masalda kullanılacak resimleme gezi yazılarında kullanılan nasıl farklı ise, hikaye için kullanılan resimleme şiirinkinden başkalık göstermektedir.

Resimler, açık, anlaşılır ve konuya uygun olmalı anlamı bütünlemelidir. Resimlerden ayrıntıdan çok hareketlilik önde gelmeli, metinle resim arasında uyum olmalıdır. Sayfalarca yazıda anlatılmak istenen bir fikir, imaj veya mesaj iyi düzenlenmiş bir resimle çocuğa kolaylıkla verilmektedir.

Kitapta resme gerektiğinden çok yer vermek, çocuğu tembelleğe yöneltmektedir. Azı ise hayal gücü ve estetik üretim yollarını tıkamaktadır.

Çocuk kitapları için resim, yazı oranı şu şekilde olabilir:

- 1- İlköğretim birinci sınıfta, 1/4 ü yazı, 3/4 ü resim,
- 2- İlköğretim ikinci sınıfta, 2/4 ü yazı, 2/4 ü resim.

2.5.7. Ciltleme

Çocuk kitaplarında ciltleme çoğunlukla tel zimba veya tek sayfaların sırttan yapıştırılması biçiminde yapılmaktadır. Bu şekilde ciltlemeler kesinlikle dayanıklı olmamakta, sayfalar kısa zamanda ayrılmaktadır. Oysa bütün çocuk kitapları için sağlam bir ciltleme esas olmakla birlikte, özellikle resimli kitapların bez veya kalın mukavva ciltli olması ve dikiş yoluyla ciltlenmesi şarttır.

2.5.8. Renk

Çocuğun yarınını biçimlendirmede önemli rolü olan kitabın okunurluluğunu ve al benisini sağlamak bir anlamda yayın evinin teknik donanım, bilgi beceri ve bunlara uygun kadrolara sahip olmasıyla mümkün olabilecektir.

Örneğin; ilkbaharla ilgili bir metnin resimlenmesi metine uygun olmakla birlikte, renk ayırımında oluşabilecek teknik bir hata sonucu görüntü sonbahara dönüşebilir. Bu teknik hatanın yaratacağı ikilem gözardı edilemez. Dolayısıyla yazar-çizer-yayın evi üçlüsü arasında kurulacak güçlü iletişim bu tür hataların önlenmesini sağlar.

Çocuk kitaplarında yer alan renkli resimler, çocuğun göz sağlığını koruyucu ve ilgi çekici olmalıdır.

3.OKUTMA TESTLERİ YÖNTEMİ BULGULAR VE YORUM

İlköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çocuk hikaye kitaplarının tipografik özelliklerine ilişkin görüşleri için;

İstanbul Şehremini ilçesinde Ali Kuşçu İlköğretim Okulu,

İstanbul Levent ilçesinde Beşiktaş Koleji,

Kırklareli Cumhuriyet İlköğretim Okulunda,

anket uygulanmıştır. Uygulanan ankette, çocuk hikaye kitaplarındaki, tipografik özellikler açısından harf büyüklüğü, harf kalınlığı, yazı tipi (karakteri), satır aralık (boşluk) düzeni, yazı renklerine ilişkin görüşlerinin neler olduğu amaçlanmıştır.

Anket formlarıyla toplanan bilgiler araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere analiz edilip tablolaştırılarak yorumu yapılmıştır.

3.1 Öğrencilere Uygulanan Anket Formlarının Değerlendirilmesi

Tablo 3.1 : İlköğretim 1.Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinleri Değerlendirme

Okul Adı	Sınıf	Kişi Sayısı	Okuma Süresi	Times Font	Helvetica Font
Ali Kuşçu İlköğretim Okulu	1	18	0 - 5 dk.	10 kişi	13 kişi
			6 - 8 dk.	6 kişi	1 kişi
			9 - 10 dk.	2 kişi	4 kişi
Beşiktaş Koleji	1	20	0 - 5 dk.	9 kişi	12 kişi
			6 - 8 dk.	11 kişi	6 kişi
			9 - 10 dk.	-	2 kişi
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	1	25	0 - 5 dk.	6 kişi	7 kişi
			6 - 8 dk.	11 kişi	10 kişi
			9 - 10 dk.	8 kişi	8 kişi

Bu sonuca göre, 1.sınıflarda 24 punto olan metnin harf büyüklüklerine göre beğenilme oranları birbirine yakındır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın belirlediği ölçüye göre; ilköğretim 1. Sınıf hikaye kitaplarında kullanılan harfler 24 – 22 punto olmalıdır. Öğrencilerin 24 – 22 punto altındaki yazıları okuyamadıkları ve ek-3'teki renk denemesinin gözlerini yorduğu, satırların 1,5 aralıklı olmadığı taktirde yazıları takip edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin okudukları metinde helvetica fontunu, times fontuna oranla daha rahat okudukları bunun sebebi ise helvetica fontunun daha yumuşak, kıvrak harf yapısından dolayı olduğu belirtilmiştir.

Tablo 3.1.2 : İlköğretim 2.Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Metinler Değerlendirme

Okul Adı	Sınıf	Kişi Sayısı	Okuma Süresi	Times Font	Helvetica Font
Ali Kuşçu İlköğretim Okulu	2	19	0 - 5 dk.	19 kişi	19 kişi
			6 - 8 dk.	-	-
			9 - 10 dk.	-	-
Beşiktaş Koleji	2	17	0 - 5 dk.	14 kişi	14 kişi
			6 - 8 dk.	3 kişi	3 kişi
			9 - 10 dk.	-	-
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	2	22	0 - 5 dk.	7 kişi	13 kişi
			6 - 8 dk.	11 kişi	5 kişi
			9 - 10 dk.	4 kişi	4 kişi

Bu sonuca göre, 2.sınıflarda 18 punto olan metnin harf büyüklüklerine göre beğenilme oranları birbirine yakındır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın belirlediği ölçüye göre; ilköğretim 2. sınıf hikaye kitaplarında kullanılan harfler 18 – 20 punto olmalıdır. Öğrencilerin 18 – 20 punto altındaki yazıları okumakta zorlandıkları ve Ek-4'teki renk denemesinin gözlerini yorduğunu ve algılayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin okudukları metinde helvetica fontunu times fontuna oranla az da olsa daha rahat okuduklarını bunun sebebi ise; İlköğretim 2. Sınıf öğrencilerinin 1.sınıf öğrencilere göre okuma becerisi daha akıcı ve hızlı olduğu için font ayırımının önemi olmadığı belirtilmiştir.

Tablo 1 ve tablo 2'de görüldüğü gibi, öğrenciler Helvetica fontunun harf kalınlığı yönünden okunurluğu daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tüm kitapların harf kalınlıkları aynı olsa da; kullanılan yazı tipleri ve harf büyüklükleri, harf kalınlıklarının görünümünü etkilemektedir. Sonuç olarak kitaplarda

kullanılan yazı tipleri ve harf büyüklüğü uyumunun harf kalınlıklarının görünümünü farklı kıldığı söylenebilir.

Öğrencilerin okudukları kitaplardan yazı tipleri (karakterlerini) beğenme durumu; öğrenciler helvetica yazı karakterini beğenmiştir.

Öğrencilerin okudukları kitaplardan satır boşluk düzenlerini beğenme durumu; satır arası boşluklarda anlaşılabilirliği etkileyen faktör olduğundan gözün kelimeleri ve cümleleri ayırt edebilmesi ve satırları takip edebilmesi için 1,2 ila 1,5 arasındaki satır aralıklarının kullanılması gereklidir.

Yazı rengi, okunaklığı etkileyen en önemli öğelerden biridir. Görüldüğü üzere açık zeminde koyu yazı kontrastlık yarattığı için algılamayı kolaylaştırmıştır. Anket sonuçlarından da anlaşılacağı üzere beyaz zemin üzerine siyah yazı çoğu zaman tercih edilendir. Bazen yazı ile zemin arasında güçlü kontrast oluşturan renkler de tercih edilebilir.

4.SONUÇ

“İlköğretim 1. ve 2. Sınıf çocuk hikaye kitaplarının tipografik açıdan incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma sürecinde toplanan kaynaklardan elde edilen bilgiler ve ilköğretim okulu birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine uygulanan anket formundan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

İlköğretim öğrencilerinin görüşlerine göre; çocuklar için hazırlanan hikaye kitaplarında tipografik özellikler bakımından:

Harf büyüklüğünde; 1. Sınıf öğrencilerinin 24 punto, 2. Sınıf öğrencilerinin 18 punto kullanılarak yazılmış kitapları rahat okuyabildikleri, harf kalınlıkları yönünden; çok ince yazıları beğenmedikleri, yazı tiplerinde hem tırnaklı hem tırnaksız yazı karakterlerini tercih ettikleri, satır boşluk düzeni açısından; 1,2 ila 1,5 arasında olan satır aralıklarının kullanıldığı kitapları beğendikleri, yazı rengi yönünden; beyaz zemin üzerine siyah baskı ve zemin ile güçlü kontrast oluşturan renklerin de tercihleri arasında olduğu sonuçların ulaşılmıştır.

Ülkemizin okur yazarlık bakımından dünya sıralamasında çok önlere olmadığı bilinen bir gerçektir. Geleceğimiz olan çocuklara okuma alışkanlığı kazandırabilmek onlar için hazırlanacak hikaye kitaplarında tipografik özellikler bir bütünlük içerisinde sunulmalı, tipografi uzmanları tarafından çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak, sanatsal unsurları ve estetik değerleri de bir arada barındırarak hazırlanmalıdır.

4.1.Öneriler

Öğrencilerin hikaye kitaplarını sevmelerini sağlamak, eğitim sistemlerinin vazgeçilmez hedeflerinden biri olmalıdır. İlköğretim döneminde, hiç kuşku yok ki ders kitapları büyük önem taşımaktadır. Ancak çocukların bilişsel gelişimleri desteklenirken duygusal gelişimleri de ihmal edilmemelidir. Bu nedenle çocukların eğitiminde, ders kitaplarının yanı sıra çocuklar için hazırlanmış hikaye kitaplarından da yararlanılmalıdır.

Hikaye kitaplarımız, renkleri ile çocuk ruhuna uygun tasarlanmalıdır. Hikaye kitabı yayınlayan her kurum, hikaye kitabının hitap ettiği hedef kitlenin psikolojisini bilen uzmanlardan ve görsel tasarımcılardan yararlanmalıdır.

Çocuk hikaye kitaplarının tasarımcısı; tasarımını gerçekleştirirken hedef kitle olan çocukların bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişim özelliklerini iyi bilmelidir.

Çocukların sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış eserleri okumaktan hoşlanmadıkları bir gerçektir. Çocuklar değişik büyüklükteki kitapları karıştırmaktan ve okumaktan zevk almaktadırlar. Bu nedenle tasarımcı, çocuk hikaye kitaplarını farklı boyutlarda ve okul çantalarına sığabilecek şekilde tasarlamalıdır.

Çocuk kitaplarında birinci ve ikinci hamur kağıt kullanılmalıdır. Kullanılan kağıt mat, yani parlak olmayan cinsten bir kağıt olmalıdır. Gözü yorduğu için kuşe kağıt ve kolayca yırtılan saman kağıtlar kullanılmamalıdır. Kağıdın ışığı çok yansıtmasına dikkat edilmelidir.

İlköğretim birinci ve ikinci sınıfların seviyesinde hazırlanan hikaye kitaplarındaki harfler, kitapların daha seri ve rahat bir şekilde okunabilmesi açısından birinci sınıflara 24 - 22 punto ikinci sınıflara 20 - 18 punto arasında olmalıdır.

Çocuk kitaplarında kullanılan yazıların büyüklüklerinin, ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel gelişimine paralel olarak çok küçük ve çok büyük olmamasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde çocuğun göz sağlığını da olumsuz yönde etkileyeceği değerlendirilmelidir.

Çocuk hikaye kitaplarında kullanılan sayfa kenar boşlukları dar olmamalı ve yeterince boşluk bırakılmalıdır.

Satır arası boşluklar da anlaşılabilirliği etkileyen faktör olduğundan gözün kelimeleri ve cümleleri ayırt edebilmesi ve satırları takip edebilmesi için hikaye kitaplarında 1,2 ila 1,5 arasında olan satır aralıklarının kullanılması gereklidir.

Çocuk hikaye kitaplarında yer alan yazı karakterinin okunaklı, anlaşılabilir ve çocukların göz sağlığını koruyucu özellikte olmasına özen gösterilmelidir.

Çocuk hikaye kitabını tasarlarken tipografik özellikler bilinmeli ve altı – on iki yaş çocuklarının bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerine göre tasarlanmalıdır.

Okuma, not alma ve aranan bilgiyi kolaylaştırmak için sayfa kenar boşluklarını geniş tutmaya (en az 2,5 cm) özen gösterilmelidir.

Öğretmenlerin hikaye kitaplarını çocuğun bilişsel ve duyuşsal düzeyine uygunluk açısından değerlendirebilecek yeterliliklere sahip olmaları son derece önemlidir.

Gelişmiş ülkelerin yayımcılarının kullandığı metotlar takip edilmeli, hiç bir masraftan kaçınılmamalı, öğrencilerin beklentileri karşılanmalıdır.

KAYNAKÇA

ARGIN, Tümer (1999). **Konrad Adenaur Vakfı Yerel Basın Eğitimi Seminerleri Dizisi 15. (Birinci Baskı)**. İstanbul: Erdini Basımevi.

ALTUNYA, N. (2000). **Eğitimde Geleceğe Bakış**. İstanbul: Uygun Basım ve Ltd. Şti.

ARTUT, K. (2002) . **Eğitim Fakülteleri ve İklögretim Öğretmenleri için Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.

ARKIN, Ramazan Gökalp.(1987). **Çocuk Yayınları. İ.ÖZGÜÇ (Yay. Haz.), Çocuk Yayınları Sempozyumu Bildiriler 11-13 Kasım 1981**. Ankara: Sevinç Matbaası.

ASLIER, Mustafa. (1987). **Çocuk Kitaplarının Grafik Düzeni. İ.ÖZGÜÇ (Yay. Haz.), İkinci Türk Yayın Kongresi 24-27 Ocak 1975**. Ankara: Sevinç Matbaası.

AYDIN, Emin. (1996). **Araştırma Yöntemleri – Teknikleri ve İletişim**. İstanbul: Günce Yayınları.

BAŞARAN, İ.E.(1987). **Eğitime Giriş**. Ankara.

BAŞARAN, İ.E. (1988). **Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Gül Yayınevi.

BAŞARAN, İ.E. (2000). **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Feryal Matbaası.

BECER, Emre. (1999). **İletişim ve Grafik Tasarım**. Ankara: Dost Kitabevi.

BİGELOW, Charles, Paul Hayden Duensing ve Linnea Gentry. (1989). **Fine Print On Type**. San Fransisco: Fine Print Bedford Arts.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1983). **Genel Öğretim Bilgisi**. Ankara.

BİNBAŞIOĞLU, C. (1990)-(1992). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınları.

BOOK, Albert C. ve Dennis C. Schick. (1997). **Fundamentals of Copy and Layout Illinois, USA**.

CALKINS, L. M. (2001). **“The art of teaching reading”**, New York: Longman.

CANOVER, T. E. (1985). **Working with Computer Type:3 Color and Type**. New York: Watson- Guptill Pubns.

CARTER, Rob, Ben Day ve Philips Meggs. (1993). **Typographic Design: Form and Communication. İkinci Basım**. Canada: John Wiley and Sons Inc.

CİRAVOĞLU, Ö. (1997). **Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Esin Yayınevi.

CLAIR, Kate. (1999). **A Typographic Workbook**. Canada: John Wiley and Sons Inc.

CRAIG, James. (1990). **Basic Typographic A Design Manual**. New York: Watson- Guptill Pubns.

DARVEY, E. Carslon ve Vernon A. Tryon. (1990) **Communications: Graphic Arts**. New Jersey: Prentice- Hall Publications.

DUMAN, H. (1987). **Önsöz. ÖZGÜÇ, İ.**(Yay. Haz.), **İkinci Yayın Kongresi 24-27 Ocak 1975**. Ankara: Sevinç Matbaası.

ELKIN, Frederick. (1995). **Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaştırması**. İngilizceden Çeviren: Nazife GÜNGÖR. Ankara: GÜldoğan Yayınları.

ERDEN, M. ve AKMAN, S.(1997). **Eğitim Psikoloji Gelişimi Öğrenme Öğretme**. Ankara: Ardaş Yayınevi.

ERTÜRK, S. (1972). **Program Geliştirme ve Değerlendirme**. Ankara.

EVLİYAGİL, Şevket. (1985). **Basım Sanayinin Temel Kavramları**. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık.

GARDINER, Harry W. ve M.J. GANDER.(1995) **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. (Çev. Ali Dönmez ve başk.) İstanbul: İmge Kitabevi.

GÜLERYÜZ, H. (2002). **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

GÜNAYDIN, Aygün. (1987). **Çocuk Yayınları. İ.ÖZGÜÇ (Yay. Haz.), Çocuk Yayınları Sempozyumu Bildiriler 11-13 Kasım 1981**. Ankara: Sevinç Matbaası.

İPŞİROĞLU, Zehra. (1994). **Çağdaş Eğitimde Sanat**. İstanbul: Demet Yayıncılık.

KILIÇÇI, Y. (2000). **Okulda Ruh Sağlığı**. Ankara: Anı Yayıncılık.

LAWSON, Alexander. (1971). **Priting Types, an Introduction**. Boston: Beacon Press.

LUMGAİR, Christopher. (1999). **Creative Design with Your Computer**. Chicago: NTC/Contemporary Publishing Company.

MCLEAN, Ruari. (1980). **The Thames and Hudson Manual of Typography**. London: Thames and Hudson Ltd.

MEGGS B. Philips. (1989). **Type and Image**. New York: Van Nostrand Reinhold.

MORGAN, C.T. (1991). **Psikolojiye Giriş**. İngilizceden Çeviren: Hüsnü ARICI Ankara: Meteksan Ltd. Şti.

NAS, R. (2002). **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Bursa: Ezgi Kitabevi.

OĞUZKAN, A.F. (1977). **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Kadıoğlu Matbaası.

PIPES, Alan. (1992). **Production For Graphic Designers**. London: Laurence King Publishing.

- PHILIPS, B.M. (1989). **Type and Imagen**. NY: Van Nostrand Reinhold.
- SALMANGİL, E. (1955). **Çocuk ve Kitap**. Tedrisat Mecmuası.
- SARIKAVAK, Namık Kemal (1997). **Tipografinin Temelleri**. Ankara: Doruk Yayınları.
- SEANFOSS, Glenn. (1993). **The Computer Font Book**. California, USA: Mc GrawHill.
- SELÇUK, Z. (1996). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Pegem.
- SELÇUK, Z. (2000). **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd.
- SENEMOĞLU, N. (2002). **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulama**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SEVER, S.(2000). **Çocuk Kitaplarında Görsel ve Dilsel Duyarlılık**. S.SEVER (Yay. Haz.) 1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: AÜEBF ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- SOLOMON, Martin. (1986). **The Art Of Typography An Introduction to Typo.icon.ography**. New York: Watson- Guptill Publications.
- ŞİRİN, M.R. (2000). **Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TEZCAN, M. (1996). **Eğitim Teknolojisi**. Ankara : Feryal Matbaacılık.
- TUNCER, Nilüfer. (1987). **Günümüzde Çocuk Kitaplarının Sorunları**. İ.ÖZGÜÇ(Yay. Haz.), **Çocuk Yayınları Sempozyumu Bildirileri 11-13 Kasım 1981**. Ankara: Sevinç Matbaası.
- TÜRE, Fatma. (1998). **Harfi Harfine**. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- YALÇIN, G.Ü. (2001). **Bilişsel Model Çerçevesinde Okuma Becerileri**. Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi.
- YAVUZER, H. (2000). **Eğitim ve Gelişme Özellikleriyle Okul Çağı Çocukluğu**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1980). **Çocuk Ruh Sağlığı**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÖRÜKOĞLU, A. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. İstanbul: Özgür Yayınları.
- WILLIAMS, Robin. (1996) **Beyond the Mac is not a Typewriter**. California: Peachpit Pres.
- WHITE, V. John. (1982). **Editing By Design**. İkinci Basım, NY: R.R. Bowker Company.

WOLF, S. and RAUE, P.J. (2000). **Gazetecinin El Kitabı**. İngilizceden Çeviren: Işık AYDIN. Ankara : Konrad Adenauer Vakfı.

EK-1 Anket Formu Örneği (1.sınıf)

BU SES NEREDEN GELİYOR?

Onur o gün okuldan eve geldiğinde çok mutluydu. Okulda neler olduğunu anne ve babasına anlatmaya başladı. O gün okula bir müzisyen gelmişti ve onlara gitar çalmıştı. Onur ve sınıf arkadaşları gitara şarkılarla eşlik etmişlerdi ve çok eğlenmişlerdi. Onur odasına gitti, elini yüzünü yıkayıp giysilerini değiştirdikten sonra yemek saatine kadar oyuncakları ile oynamaya karar verdi. Dolaptan en sevdiği yapbozları çıkarttı, halının üzerinde oynamaya başladı. Onur yapbozları ile oynarken bir ses duydu. Ses çok derinden geliyordu. Bu bir müzik aletinin sesiydi ama Onur daha önce buna benzer bir ses duymamıştı. Bu müzik aletinin sesi gerçekten çok güzeldi. Onur müziği dinlemeye başladı. Bir süre sonra ses kesildi, Onur'un annesi de onu yemeğe çağırđı. Onur ve ailesi yemeklerini yerken, Onur "Az önce odamda oynarken bir ses duydum. Biri sanki bir müzik aleti çalıyordu. Neydi o ses?" diye sordu. Annesi de "Onurcuğum yemekten sonra senin

odana gideriz tekrar dinleriz o sesi'' diye cevap verdi.

Yemekten sonra anne ve babası Onur'un odasına geldiler ama o ses artık kesilmişti. Onur "Ses kesilmiş. Ama çok güzel bir sestir. Çok merak ediyorum hangi müzik aleti olduğunu. Ben de onu çalmak istiyorum" dedi. Babası da "Bak Onurcuğum, yarın bir mağazaya gidip, müzik aletlerine bakalım. Belki buluruz. Ne dersin?" dedi. Onur buna çok sevinmişti. Ertesi gün Onur babası ile birlikte müzik aletleri satan bir mağazaya gitti. Mağazanın girişinde kocaman bir gitar maketi vardı. Mağazanın içi müzik aletleri ile doluydu. Onur bir an "Bu kadar müzik aletinin içinden dün çalanı nasıl bulacağız?" diye düşündü. Onur heyecanla beklemeye başladı. Mağaza görevlisi eline bir gitar aldı ve Onur'a doğru yaklaştı. Onur hemen "Bunu tanıyorum. Bu gitar. Dün duyduğum ses bir gitar sesi değildi" dedi. Mağaza görevlisi bu sefer de elinde uzun, üzerinde delikleri olan bir müzik aleti ile Onur ve babasının yanına geldi ve "Bu bir flüt" dedi. Onur flüte bakıyordu, "Çalabilir misiniz?" diye sordu.

BU SES NEREDEN GELİYOR?

Onur o gün okuldan eve geldiğinde çok mutluydu. Okulda neler olduğunu anne ve babasına anlatmaya başladı. O gün okula bir müzisyen gelmişti ve onlara gitar çalmıştı. Onur ve sınıf arkadaşları gitara şarkılarla eşlik etmişlerdi ve çok eğlenmişlerdi. Onur odasına gitti, elini yüzünü yıkayıp giysilerini değiştirdikten sonra yemek saatine kadar oyuncakları ile oynamaya karar verdi. Dolaptan en sevdiği yapbozları çıkarttı, halının üzerinde oynamaya başladı. Onur yapbozları ile oynarken bir ses duydu. Ses çok derinden geliyordu. Bu bir müzik aletinin sesiydi ama Onur daha önce buna benzer bir ses duymamıştı. Bu müzik aletinin sesi gerçekten çok güzeldi. Onur müziği dinlemeye başladı. Bir süre sonra ses kesildi, Onur'un annesi de onu yemeğe çağırdı. Onur ve ailesi yemeklerini yerken, Onur "Az önce odamda oynarken bir ses duydum. Biri sanki bir müzik aleti çalıyordu. Neydi o ses?" diye sordu. Annesi de "Onurcuğum yemekten sonra senin

odana gideriz tekrar dinleriz o sesi'' diye cevap verdi.

Yemekten sonra anne ve babası Onur'un odasına geldiler ama o ses artık kesilmişti. Onur "Ses kesilmiş. Ama çok güzel bir sestir. Çok merak ediyorum hangi müzik aleti olduğunu. Ben de onu çalmak istiyorum" dedi. Babası da "Bak Onurcuğum, yarın bir mağazaya gidip, müzik aletlerine bakalım. Belki buluruz. Ne dersin?" dedi. Onur buna çok sevinmişti. Ertesi gün Onur babası ile birlikte müzik aletleri satan bir mağazaya gitti. Mağazanın girişinde kocaman bir gitar maketi vardı. Mağazanın içi müzik aletleri ile doluydu. Onur bir an "Bu kadar müzik aletinin içinden dün çalmanı nasıl bulacağız?" diye düşündü. Onur heyecanla beklemeye başladı. Mağaza görevlisi eline bir gitar aldı ve Onur'a doğru yaklaştı. Onur hemen "Bunu tanıyorum. Bu gitar. Dün duyduğum ses bir gitar sesi değildi" dedi. Mağaza görevlisi bu sefer de elinde uzun, üzerinde delikleri olan bir müzik aleti ile Onur ve babasının yanına geldi ve "Bu bir flüt" dedi. Onur flüte bakıyordu, "Çalabilir misiniz?" diye sordu.

EK-3 Anket Formu Örneği (2.sınıf)

ÇİZMELİ KEDİ

Bir değirmencinin üç oğlu, bir değirmeni, bir eŖeđi, bir de kedisi varmıŖ... Değirmenci ölünce büyük oğlu değirmeni almıŖ, ortanca oğlu eŖeđi, en küçüğüne de kedi kalmıŖ. Küçük oğlan bu duruma pek üzölmüŖ. “Mirasın en iŖe yaramaz kısmı bana kaldı”, diye söylenmiŖ kendi kendine. Sahibinin sölediklerini duyan kedi, “Dinle beni!” demiŖ delikanlıya. “Sen bana bir çift çizme ver, bırak dıŖarı çıkıp insanların arasına karıŖayım... Göreceksin, sana faydam dokunacak!” Değirmencinin oğlu, kedinin böyle konuşmasına çok ŖaŖırmıŖ... Çizmeleri giyen kedi, bir çuvalın içine mısır taneleri doldurmuŖ ve çıkıp gitmiŖ. O zamanlar ülkeyi yöneten kral, keklik yemeyi çok severmiŖ, ama o sıralarda hiç keklik bulunmuyormuŖ. Çizmeli Kedi de bunu bildiğinden, ormana vardığı zaman çuvalı açmıŖ, bir avuç mısırı etrafa serpmiŖ. Mısır tanelerini yiye yiye çuvalın içine giren keklikleri avlamıŖ ve doğruca sarayın yolunu tutmuŖ. Çizmeli Kedi kralın huzuruna çıkınca yerlere kadar eğilip selam vermiŖ. Sonra, “Benim efendim, yani kont hazretleri bu keklikleri size, afiyetle yemeniz için gönderdi,” demiŖ. Çok sevinen kral kediye, hazineye gidip, çuvalını taşıyabileceği kadar altınla doldurmasını buyurmuŖ. Eve dönen kedi altınları oğlanın önüne saıvermiŖ. “Çizmelerin karŖılıđında bu altınlar yeter herhalde.” demiŖ. “Kral sana selamlarını ve teŖekkürlerini ilettiler.” Ertesi gün kedi yine çizmelerini giymiŖ, tekrar keklik avına çıkmıŖ ve yakaladıklarını krala götürmüŖ.

Bu böyle her gün bir sürü altınla dönmüş. Bir gün kralın göl kıyısına gezmeye gideceğini öğrenen kedi hemen eve koşturmuş ve efendisine demiş ki: “Gerçekten zengin bir kont olmak istiyorsan, şimdi hemen benimle göl kıyısına geliyorsun ve gölde yüzüyorsun, tamam mı!” Göl kıyısına geldiklerinde delikanlı çırılçıplak soyunup göle atlamış. O yüzerken kedi elbiseleri alıp bir yere saklamış. Tam o sırada da kral çıkagelmiş. Kedi başlamış ağlayıp sızlamaya: “Ah majestereleri! Efendim gölde yüzüyordu ki, bir hırsız kıyıda duran elbiselerini çalıp kaçtı...”Kral bunu duyunca hemen saraydan güzel elbiseler getirtmiş. Değirmencinin oğlu bu göz alıcı elbiseleri giymiş. Şimdi artık tam bir konta benziyormuş. Bunu gören kral ve prenses kontu arabalarına davet etmişler. O sırada kedi çoktan yola çıkmış, giderken büyük bir çayırlığa rast gelmiş. Çayırılıkta yüzden fazla adam ot biçiyormuş. Kedi onlara seslenmiş: “Baksanıza, bu çayırılık kimin?” “ Ulu büyücünün!” diye cevap vermişler. Kedi, “Bakın,” demiş, “birazdan buradan kral geçecek. Eğer size bu çayırılık kimin diye sorarsa, kont hazretlerinin diye cevap vereceksiniz. Yoksa hepiniz canınızdan olursunuz!” Sonra yoluna devam etmiş. Aynı konuşmayı uçsuz bucaksız mısır tarlalarında ve ormanda çalışan işçilerle de yapmış. Kedi kısa süre sonra büyücünün şatosuna varmış. İçeri dalıp büyücünün karşısına dikilmiş.

EK-4 Anket Formu Renk Deneme Örneği (2.sınıf)

ÇİZMELİ KEDİ

Bir değirmencinin üç oğlu, bir değirmeni, bir eŖeđi, bir de kedisi varmıŖ... Değirmenci ölünce büyük oğlu değirmeni almıŖ, ortanca oğlu eŖeđi, en küçüğüne de kedi kalmıŖ. Küçük oğlan bu duruma pek üzölmüŖ. “Mirasın en iŖe yaramaz kısmı bana kaldı”, diye söylenmiŖ kendi kendine. Sahibinin sölediklerini duyan kedi, “Dinle beni!” demiŖ delikanlıya. “Sen bana bir çift çizme ver, bırak dıŖarı çıkıp insanların arasına karıŖayım... Göreceksin, sana faydam dokunacak!” Değirmencinin oğlu, kedinin böyle konuşmasına çok ŖaŖırmıŖ... Çizmeleri giyen kedi, bir çuvalın içine mısır taneleri doldurmuŖ ve çıkıp gitmiŖ. O zamanlar ülkeyi yöneten kral, keklik yemeyi çok severmiŖ, ama o sıralarda hiç keklik bulunmuyormuŖ. Çizmeli Kedi de bunu bildiğinden, ormana vardığı zaman çuvalı açmıŖ, bir avuç mısırı etrafa serpmiŖ. Mısır tanelerini yiye yiye çuvalın içine giren keklikleri avlamıŖ ve doğruca sarayın yolunu tutmuŖ. Çizmeli Kedi kralın huzuruna çıkınca yerlere kadar eğilip selam vermiŖ. Sonra, “Benim efendim, yani kont hazretleri bu keklikleri size, afiyetle yemeniz için gönderdi,” demiŖ. Çok sevinen kral kediye, hazineye gidip, çuvalını taşıyabileceği kadar altınla doldurmasını buyurmuŖ. Eve dönen kedi altınları oğlanın önüne saçıvermiŖ. “Çizmelerin karŖılığında bu altınlar yeter herhalde.” demiŖ. “Kral sana selamlarını ve teŖekkürlerini ilettili.” Ertesi gün kedi yine çizmelerini giymiŖ, tekrar keklik avına çıkmıŖ ve yakaladıklarını krala götürmüŖ.

Bu böyle her gün bir sürü altınla dönmüş. Bir gün kralın göl kıyısına gezmeye gideceğini öğrenen kedi hemen eve koşturmuş ve efendisine demiş ki: “Gerçekten zengin bir kont olmak istiyorsan, şimdi hemen benimle göl kıyısına geliyorsun ve gölde yüzüyorsun, tamam mı!” Göl kıyısına geldiklerinde delikanlı çırılçıplak soyunup göle atlamış. O yüzerken kedi elbiseleri alıp bir yere saklamış. Tam o sırada da kral çıkagelmiş. Kedi başlamış ağlayıp sızlamaya: “Ah majestereleri! Efendim gölde yüzüyordu ki, bir hırsız kıyıda duran elbiselerini çalıp kaçtı...”Kral bunu duyunca hemen saraydan güzel elbiseler getirtmiş. Değirmencinin oğlu bu göz alıcı elbiseleri giymiş. Şimdi artık tam bir konta benziyormuş. Bunu gören kral ve prenses kontu arabalarına davet etmişler. O sırada kedi çoktan yola çıkmış, giderken büyük bir çayırılığa rast gelmiş. Çayırılıkta yüzden fazla adam ot biçiyormuş. Kedi onlara seslenmiş: “Baksanıza, bu çayırılık kimin?” “Ulu büyücünün!” diye cevap vermişler. Kedi, “Bakın,” demiş, “birazdan buradan kral geçecek. Eğer size bu çayırılık kimin diye sorarsa, kont hazretlerinin diye cevap vereceksiniz. Yoksa hepiniz canınızdan olursunuz!” Sonra yoluna devam etmiş. Aynı konuşmayı uçsuz bucaksız mısır tarlalarında ve ormanda çalışan işçilerle de yapmış. Kedi kısa süre sonra büyücünün şatosuna varmış. İçeri dalıp büyücünün karşısına dikilmiş.

ÖZGEÇMİŞ

Fulya Şumnulu, 18.07.1986 tarihinde Kırklareli'nde doğdu. Kırklareli Remzi Yapıcı Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2011 yılında Haliç Üniversitesi Grafik Tasarım bölümü yüksek lisans programını bitirdi. Mezuniyetinden bu yana özel bir şirkette grafik tasarımcı olarak çalışan Şumnulu, orta derecede ingilizce bilmektedir.